

OCOLUL DOMNESC AL BOTOȘANILOR

1. Sate din ocol dăruite de domni mănăstirilor

Ocolul inițial al târgului trebuie să fi fost destul de mare de vreme ce Petru Șchiopul, primul domn care face danii din acest ocol, va dăruia mănăstirilor patru sate din componența sa¹. Primul dintre aceste sate este **Măcicăteni**, pe Jijia (azi Mășcăteni, com. Albești, jud. Botoșani). Despre originea toponimului, în lipsă de informații documentare, putem face doar presupuneri. El pare să derive din adjectivul *mășcat*², un regionalism specific zonei în discuție, care e posibil să fi fost cognomenul, ulterior numele, întemeietorului așezării, o persoană cu o statură impresionantă. La fel de bine s-ar putea ca termenul să derive din substantivul *măciucă*, forma adjectivală *măciucat*, având aceeași conotație³ sau desemnând, poate, obligația militară a locuitorilor de acolo, de a servi ca *măciucași* în oastea țării, în caz de nevoie.

La 1 august 1583, Petru Șchiopul voievod întărea schimbul făcut de călugării de la noua zidită mănăstire Galata, cu Gavril și fratele lui, Albotă și Costin miedar și frații lui, Tiron și Toader și alt Toader și fratele lui, Costin și Nicoară și alt Toader, fiul Anușcăi, călugării dându-le celor din urmă satul Măcicăteni, pe Jijia, fost drept domnesc și ascultător de ocolul târgului Botoșanilor, primind în schimb jumătate din satul Hrișcani, de la ținutul Sucevei⁴. Probabil satul fusese dăruit de domn ctitoriei sale, Galata din Deal (vechea ctitorie Galata din Jos, a neamurilor Balica și Movilă, se prăbușise între timp), între octombrie 1582 și 1 august 1583, când construcția era gata.

Rămâne controversat documentul din <1583-1590> septembrie 2, dat din Iași și semnat de Stroici, mare logofăt, prin care același Petru Șchiopul dăruia Galatei satul Măcicăteni, pe Jijia, „care a fost al nostru drept domnesc și ascultător de ocolul Botoșanilor”⁵. În favoarea ideii falsului pledează două documente ulterioare. În primul dintre ele, din 25 noiembrie 1588, în fapt un *Catastif al averii mănăstirii Galata*⁶, satul Măcicăteni nu apare printre cele aflate în proprietatea mănăstirii, dar apare în schimb satul Hrișcani, întreg. În al doilea, de la Aron vodă Tiranul, din 20 martie 1592, domnul întărea schimbul de moșii între monahii mănăstirii Galata și „Costin miedariu și frații lui și cu verii lor, Albotă și cu frații lui și Toader cu fratele lui”, primii luând de la aceștia din urmă „satul Măcicăteni, din ținutul Hârlău, care era danie de la Petru voievod și fusese drept domnesc ascultător de Hârlău, dându-le în schimb satul Hrișcani, din ținutul Sucevei”⁷.

¹ Informații mai ample în legătură cu motivațiile reale și urmările daniilor din ocoalele domnești ale târgurilor, făcute de Petru Șchiopul și domnii care i-au urmat, se regăsesc la I. Caproșu, *O istorie a Moldovei prin relațiile de credit până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, pp. 102-113; vezi și Cătălina Iliescu, *Petru Șchiopul, inițiator al procesului desființării ocoalelor domnești în Moldova*, în *AIIXI, XXXVII, 2000 - Omagiu profesorului M. Petrescu-Dîmbovița*, Iași, Edit. Acad. Române, pp. 69-78.

² Vezi cuvântul *mășcat* din *DEX*, Edit. Academiei, București, 1975, p. 534.

³ În Moldova medievală existau mai multe sate cu nume aproximativ identic, oricum având temă comună: Măcicătești (Măcicătești, Măcicatovți), pe Suceava în țin. Suceava, Măcicăuți (Măcicăuți), azi în Republica Moldova, Măciuca, sat la Tutova, azi în jud. Vaslui, Măciucarii de Gios, pe Bârlad, țin. Tutova și Măciucașii de Sus, pe Bârlad, țin. Bârlad (cf. Alexandru I. Goța, *Indicele numelor de locuri*, p. 154).

⁴ *DIR*, A, Moldova, veac XVI, vol. III, p. 224, nr. 276.

⁵ Cifra unităților veletului – 7090 (1581) septembrie 2 – ne face să ne îndoim de veridicitatea acestui document, pentru că la acea dată domn al Țării Moldovei era lancu Sasul. Nici data de 2 septembrie 1582 nu ar fi cea reală, întrucât tot atunci lancu Sasul a mai dat un act din Suceava, semnat tot de Stroici vel logofăt. În acest caz, fie că documentul este un fals, plăsmuit probabil de călugării Galatei, fie că domnul dăruia, din nou, acest sat, ctitoriei sale, după ce îl luase de la noii proprietari, în intervalul 1583 – 1590, lucru greu de crezut, cu atât mai mult cu cât în act ar fi trebuit să apară formula de întărire a daniei și nu de danie propriu – zisă.

⁶ *Documente privitoare la istoria orașului Iași, vol. I. Acte interne (1408-1660)*, editate de Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, Edit. „Dosoftei”, Iași, 1999, pp. 47-54 (în continuare *DIOI*).

⁷ *DIR*, A, Moldova, veac XVI, vol. IV, p. 51, nr. 61.

Uterior, satul va fi luat din nou de la mănăstire și dat lui Ionașco Dobrenchi și rudelor sale. La 3 iunie 1634, Vasile Lupu voievod le întărește acestora stăpânirea asupra satului, cu iaz și cu mori pe Jijia, în „ocolul târgului Botoșani”, în urma judecății cu Borăleanul. În același document se mai precizează că jumătate din Măcicăteni îi fusese dăruită lui Dobrenchi de către Miron Bamovschi voievod⁸.

Mai târziu, domnul va reveni asupra dispoziției sale. Astfel, din Botoșani, la 1635 <octombrie, după 5 - în. de 23>/1636 <iunie, după 5, în. de 20> (7144), Vasile Lupu întărește mănăstirii Galata de Sus „satul Măcicăteni, care este din ocolul târgului nostru Botoșeni”, după ce egumenul și cu tot soborul Galatei arătasera domnului „drese de danie și miluire pe acest sat de la Petru voievod (Șchiopul, *n.D.B.*) și, de întărire, de la Eremia voievod și de la alți domni foști mai înainte”. Ionașco Dobrenchi uricar, ale cărui „drese” de la Miron Bamovschi și Alexandru voievod (Coconul, sau poate Alexandru Iliș (?), *n. D.B.*) s-au dovedit a fi făcute cu „vicleșug” și „s-au rupt” înaintea domnului, este dat rămas „din toată legea țării”, iar călugărilor li se reîntărește stăpânirea asupra satului, punând și ferăia cuvenită, de 24 de zloți, în vistieria domnului⁹.

Din nou satul nu a rămas prea mulți ani în stăpânirea mănăstirii, pentru că la 13 iunie 1645 un oarecare Bejan Balșe, fiul lui Lupu Balș, biv vel sluger¹⁰, mărturisea printr-un zapis că a primit de la Gligorașco Jora toți banii pe care el îi dăduse călugărilor de la Galata pe satul Mășcăteni, de pe Jijia, pentru care avusese și judecată la Divan¹¹. Doar câțiva ani va stăpâni satul Gligorașco Jora pentru că, la 25 septembrie 1652, Vasile Lupu întărea „Măcicătenii, de la ținutul Hârlăului”, lui Necula neguțător, fără a se preciza modalitatea prin care acesta din urmă devenise stăpân al satului¹². Din acest moment, pentru o lungă perioadă de timp, documentele nu mai pomenesc nimic despre acest sat. Probabil în contextul reformei administrative întreprinse în 1741, în a doua sa domnie în Țara Moldovei, de către Constantin Mavrocordat, prilej cu care sunt instituite ocoalele, ca subdiviziuni administrative ale ținutului¹³, satul este luat de la ocolul târgului Botoșani și alipit unuia din ocoalele ținutului Hârlău, din care se desprinsese, pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, ținutul Botoșanilor.

Într-adevăr, în catagrafia rusească din 10 iunie 1774¹⁴, Măcicătenii nu figurează în nici unul din ocoalele ținutului Botoșani, cum nu figurează nici în alte catagrafii ulterioare: *Botoșanii. Catagrafie ce s-au făcut tuturor lăcuitorilor acestui ținut (1802)*¹⁵, *Condica liuzilor*, din 1803¹⁶, *Condica Visteriei Moldovei din 1816*¹⁷. După Regulamentul Organic, arondarea teritoriului Moldovei a fost reorganizată¹⁸, prilej cu care Mășcătenii sunt înscrși la ocolul Miletinului, de la ținutul Botoșani, în condițiile în care desființându-se ținutul Hârlăului, satele acestuia trecuseră parte la Botoșani, parte la Iași, adică la ținuturile învecinate. Din 1838, satul trece în ocolul Jijiei, rămânând la ținutul Botoșanilor¹⁹.

Un alt sat din ocolul Botoșanilor pe care Petru Șchiopul îl va înstrăina este **Teișoara (Teișori)**, azi înglobat în satul Roma – Botoșani. Forma feminină a toponimului, folosită în locul genului gramatical masculin, cum era normal, ne face să bănuim că se datorează apei pe care a fost

⁸ DRH, A, Moldova, vol. XXII, p. 170, nr. 150.

⁹ DRH, Moldova, vol. XXIII, pp. 295-296, nr. 252 (pentru datarea actului vezi explicațiile de la sfârșitul transcrierii documentului).

¹⁰ Vezi fam. Balș Lupu, în N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 341.

¹¹ ASB, Documente istorice, CLXXXV/178.

¹² Idem, CCVI/175.

¹³ Adrian Macovei, *Organizarea administrativ-teritorială a Moldovei între anii 1832 și 1862 (I)*, în *Allaxi*, Iași, XIX, 1982, p. 363 (despre menționarea, la 1742, a ținutului Botoșani, vezi *ibidem*, p. 361).

¹⁴ P. G. Dmitriev, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea a II-a, Editura „Știința”, Chișinău, 1975, pp. 184-209.

¹⁵ ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

¹⁶ Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. VIII, p. 309 și urm.

¹⁷ *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, de Corneliu Istrati, în *Allaxi*, supliment (I), Iași, 1979, pp. 95-99. În schimb, satul Mășcăteni, „a dumisale <banului> Gheorghe Donici, cu 8 liudi ai aceluiși ban, făcea acum parte din ocolul Jijiei, de la ținutul Hârlăului.

¹⁸ Reorganizarea s-a făcut după „Tabla obștimelor satești a Prințipatului Moldaviei alcătuită după observația comisiilor ținutale, 1835”; cf. Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), pp. 179-199.

¹⁹ *Ibidem*, p. 182. La 1829, satul era în proprietatea banului Gheorghe Donici, fiul slugerului Gheorghe Donici (cf. Alexandru V. Perietzianu – Buzău, *Vidomstie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829 (III) M. Ținutul Botoșanilor*, în *AG*, II (VII), 1995, nr. 1-2, p. 161.

întemeiată așezarea, în hotarul târgului Botoșani, apă care, la rândul ei, și-a căpătat numele de la teii ori teișorii de pe malurile sale, ajungând astfel să i se spună Teișoara - apa Teișorii, nume pe care-l va da apoi și așezării²⁰. La 19 septembrie 1584, doamna Maria a lui Petru Șchiopul voievod întărea mănăstirii Galata acest sat, pe care îl dăruise mai înainte soțul său și care aparținea ocolului Botoșanilor, urmând a da doar „dabilele împărătești, iar pentru alte munci sau angării nimeni dintre slugile domnești sau dintre slugile domniei mele să nu aibă a-i învălui cu nimic”²¹. Ureadnicului de Botoșani (aceasta este, de altfel, prima mențiune documentară a sa) i se poruncește „să nu aibă nici o treabă cu acel sat”. De altfel, aceasta era o formulă clasică în cazul satelor din ocol închinat mănăstirilor, regimul lor fiscal fiind unul privilegiat față de cel al satelor boierești, bunăoară, tot din ocolul domnesc, nemaivorbind de satele din ținut, ale căror obligații față de domnie erau, în multe cazuri, împovărătoare. Abuzurile dregătorilor domnești vizau însă, și aceste sate, în ciuda statutului lor diferit, și de aceea domnii, dar și doamnele țării, le cereau explicit acestora să nu se amestece în acele sate, să nu le facă impuneri, altele decât cele stabilite prin actul domnesc de întărire.

Dintr-un surse al unui ispisoc de la același voievod, Petru Șchiopul, din 2 februarie 1588, aflăm că acesta întărește „dăruire ce au făcut doamna mării sali, pe satul Teișoara, ce au fost loc domnesc, supt ascultare ocolului de Botoșani”²². Documentul învederează, practic, coparticiparea doamnei la actul de dăruire, ca una direct interesată, de ce nu chiar inițiatore a gestului, în luarea unor decizii ce priveau bunuri care îi aparțineau și de unde îi veneau beneficiile. La 25 noiembrie 1588, conform „catastihului” averii mănăstirii Galata, satul Teișoru, „cu halășteiu”, dădea acesteia „61 stogure de fân, 1 stogu de malaiu, 51 stogure de fân de la Hrișcani, 60 stogure la Petrești, de fân, 60 de stupi”²³, oferindu-i-se o imagine și asupra profilului agricol al așezării, axat mai mult pe producerea de furaje și nu pe creșterea animalelor, cum era cazul satului Plopi (ocolul Cotnari, ținutul Hârlăului), de exemplu, care dădea mănăstirii 192 de vite (vacii, buhai, vițe, vițele și bouleni), 108 cai, 1030 de oi și berbeci²⁴. În acel moment, cu cele 16 sate pe care le deținea, cărora li se adăugau locuri cu vie la Cotnari, prisăci, bucate, vin, unelte de uz casnic, icoane, veșminte, podoabe bisericești din aur și argint, cărți și bani ce urma a le primi, mănăstirea Galatei dispunea de o avere cu adevărat impresionantă, îndatorată fiindu-i pentru aceasta ctitorului și binefăcătorului ei, Petru Șchiopul.

Ulterior, mai mulți voievozi vor întări dăruirea sus-pomenitului domn : Ieremia Movilă, la 4 noiembrie 1598, poruncind „slugilor” domnești, „vornicii doamnei și ureadnicii de Botoșani să nu aibă a intra acolo, nici a globi și nici a se amesteca, ci dabila ce va fi celui sat mai sus scris să-și dea el dabilele după înscrierea cu ocolul”²⁵, același domn, mai înainte, la 6 mai 1598, cu așezământul de a se trece la pomelnic pe Maria, mama domnului, pe Elisaveta, soața sa, pe fiul Constantin și domnițele Maria, Irina și Ecaterina, pe frații, moșii și părinții săi²⁶; la 19 februarie 1617, Radu Mihnea va întări, la rândul-i, satul Teișori „din nou ziditei” mănăstirii Galata, „care acel sat a fost dat sfintei mănăstiri de Petru voievod și ascultător de ocolul Botoșani”²⁷.

În două rânduri, urmare probabilă a unor abuzuri ale dregătorilor domnești, reclamate de călugării Galatei, Alexandru Iliăș voievod poruncește „ureadnicului din Botoșani”, mai întâi la 18 martie 1620²⁸, apoi la 7 noiembrie același an, să lase în pace de orice obligații oamenii mănăstirii Galata din satul Teișorii, „acolo la Botoșani, la ocolul târgului”, să nu-i apuce la lucrul domnesc, precum se proceda cu ceilalți țărani²⁹. Și pentru că abuzurile dregătorilor de la ținutul Botoșani³⁰

²⁰ Vezi explicația oferită de Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, p. 388.

²¹ Paul Mihail, *Documente inedite moldovenești*, în *SRdI*, XVII, 1964, p. 346-347. Un rezumat românesc din sec. XIX este publicat în *DIR*, A, Moldova, veac XVI, vol. III, p. 263, nr. 318.

²² *Ibidem*, p. 376, nr. 466.

²³ *DIOI*, vol. I, p. 53, nr. 31.

²⁴ *Ibidem*, pp. 52-53.

²⁵ *DIR*, A, Moldova, veac XVI, vol. IV, p. 131, nr. 168.

²⁶ Satul Teișori era întărit cu iazuri și cu loc de moară; cf. *DIOI*, vol. I, p. 68, nr. 45.

²⁷ ASB, Fond Mănăstirea Galata, IX/2. Publicat în *DIR*, A, Moldova, veac XVII, vol. IV, p. 100, nr. 138.

²⁸ *Ibidem*, p. 435, nr. 564.

²⁹ ASB, Fond Mănăstirea Galata, IX/3. Publicat în *DIR*, A, Moldova, veac XVII, vol. IV, p. 503, nr. 638.

asupra acestui sat mănăstiresc nu mai conteneau, la 12 noiembrie 1629 Alexandru Coconul voievod, fiul lui Radu Mihnea, le poruncește acestora, dar și șoltuzului și pârgarilor și tuturor slujitorilor din ocolul târgului, să lase în pace satul de podvoade, dădii, cai de olac și de toate dările, plătind, ca și până atunci, numai dajdia împărătească³¹. Teșorii fiind în hotarul târgului, acolo unde, de fapt, se termina acesta, este posibil să fi apărut anumite litigii, care au dus la intervenția șoltuzului târgului și a pârgarilor de acolo, în calitatea lor de reprezentanți și apărători ai intereselor obștii târgoveților.

Alt domn care va întări acest sat mănăstirii Galata va fi Moise Movilă voievod, la 17 august 1630³², când poruncește vornicilor doamnei și urednicilor din Botoșani să-i lase în pace pe locuitorii Teșorii de toate dările, în afară de dabila cu care sunt scriși, și la 3 septembrie 1633, în a doua sa domnie, reînnoind porunca pentru „urednicii de Botășani și alți slujitori să nu aibă nici o treabă cu acel sat Teșori, numai să dea darea lor, cum sînt scriși, cu alte sate din ocol”³³. Aproximativ față de hotarul târgului era de natură a genera câteodată conflicte, așa după cum am mai afirmat, între călugării mănăstirii Galata - stăpânii satului Teșorii - și târgoveții din Botoșani, atunci când interesele de proprietate ale acestora veneau în conflict. Astfel, la 3 iulie 1635, Dumitru biv vornic al târgului Botoșani era în judecată cu mănăstirea Galata „pentru niște heleștei ce tatăl lui Dumitru vor<ni>c li ave făcute pe hotarul satului Teșoara și în (un, n. D.B.) heleșteu <în hotarul> târgului Botoșanii, pe Teșori”³⁴. Vasile Lupu voievod întărește cu acest prilej lui Dumitru heleșteul făcut de tatăl său pe Teșoara, în ocolul târgului Botoșani.

La 8 martie 1660, Luca armeanul, feciorul Petrei din Botoșani, cumpără de la Istratie Ciocan heleșteul lui Dragosin, pe valea Teșoarei³⁵, pe care, la 6 iulie 1661, Ștefăniță Lupu voievod li-l întărea lui Luca și fratelui său Isac³⁶. Câțiva ani mai târziu, satul Teșori dobândește un nou regim fiscal. Astfel, la 6 aprilie 1673, Ștefan Petriceicu voievod dă un înscris satului Teșori, osăbindu-l „de darea ce iaste pe țară”, urmând să dea cu rupta, de două ori pe an, câte zece ughi, de Sf. Dumitru și Sf. Gheorghe. Baniile urmau a fi luate de egumenul Galatei și dați de către acesta domniei. Vornicilor de Botoșani și feciorilor domnești de la ocol li se poruncește să nu-i pună pe locuitorii Teșorii la conace sau la alte cheltuieli³⁷. Trei ani mai târziu, la 8 ianuarie 1676, Antonie Ruset voievod întărea acest înscris, cerându-le din nou slujitorilor din ocolul târgului Botoșani să-i lase în pace pe locuitori de toate dările și angaralele, iar vornicilor din ocolul Botoșanilor să nu-i supere pe sătenii din Teșori cu goștina de oi, desetina de stupi, podvezi, conace sau altă cheltuială³⁸. Însesirilor fiscale față de domnie li se contrapuneau obligațiile față de călugării mănăstirii Galatei. Pentru respectarea acestui principiu, doamna Anastasia, soția lui Gheorghe Duca voievod, le poruncește, la 5 august 1680, slugilor sale de la ocolul Botoșanilor, goștinarii de oi și de mascuri și deseaticilor de stupi să lase în pace satul Teșori, care dă aceste obligații egumenului mănăstirii Galata³⁹.

Cumplita apăsare fiscală din timpul celei de-a a treia domnii moldovene a lui Gheorghe Duca, foamețea din 1684, deseale confruntări dintre turci și poloni, având ca teatru de operațiuni Țara Moldovei, cărora li se adăugau samavolniciile dregătorilor însărcinați cu strângerea dărilor și cele ale oamenilor rânduți de mănăstiri în același scop, toate au dus la băjenirea locuitorilor din satele mănăstirești, inclusiv din Teșoara. Încercând să limiteze proporțiile dezastrului, care-i afectau nemijlocit și veniturile, Constantin Duca voievod, fiul lui Gheorghe Duca, al cărui sfârșit de domnie l-a descris atât de savuros Neculce, scria, la 4 iulie 1693, slujitorilor de la ținutul Cărligătura, că

³⁰ Nu este un caz singular acesta în care, într-un act original, Botoșanii și ocolul domnesc al lor sunt menționați cu titlatura de ținut, urmare probabilă a statutului aparte, de apanaj al Doamnei, înainte ca această condiție, de a fi ținut, să capete o consacrare administrativă fermă; vezi actul din 4 noiembrie 1595, de la Ieremia Movilă voievod, prin care acesta întărește Teșorii, de la ținutul Botoșani, mănăstirii Galata (ASB, Fond Mănăstirea Galata, IX/1).

³¹ ASB, Fond Mănăstirea Galata, VI/18.

³² Idem, VI/20.

³³ DRH, A, Moldova, vol. XXI, p. 479, nr. 380.

³⁴ DRH, A, Moldova, vol. XXIII, p. 193, nr. 157.

³⁵ ASB, Achiziții Noi (în continuare A.N.), CCXXXVIII/2 (nr. 1), rez.

³⁶ Idem, CCXXXVIII/2 (nr. 3), reg.

³⁷ ASB, Fond Mănăstirea Galata, IX/5.

³⁸ Idem, IX/7.

³⁹ ASB, A. N., Ms. nr. 628, ff. 202.-203.

fiind țara la slăbiciune și oamenii mănăstirilor împrăștiindu-se de prin satele acestora, pentru a avea de cine se sluijă mănăstirea Galata din Deal, scutește de toate dările și angaralele 24 de oameni, vecini ai mănăstirii, din mai multe sate ale acesteia, inclusiv oamenii mutați de la Teșori, așezați la siliștea mănăstirii Galata, la Mânjești⁴⁰. Venind pentru a treia oară în scaunul Țării Moldovei, Constantin Mavrocordat voievod introduce și aici reformele cărora le dăduse curs, ceva mai înainte, în Țara Românească. Astfel, el scutește „de dajdie” mănăstirile, invocând o practică existentă deja în „alte părți creștinești”, desființează „dajdia” preoților și, foarte important, introduce un nou sistem de plată a dărilor, în „patru sferturi pe an, cu cisle drepte la tot omul, pe capete și pe bucate”⁴¹. În acest context, al schimbărilor pe care le introdusese, domnul scrie, la 30 noiembrie 1741, egumenului Galatei, să fie volnic a-și stăpâni în continuare oamenii din satele mănăstirii, printre care și Teșoara, de la ocolul Botoșanilor, precizând ca după ce acești oameni își vor plăti „cifeturile” în rând cu țara să nu mai fie datori cu nimic altceva⁴².

O singură dată se face referire la un alt probabil stăpân al Teșoarei decât mănăstirea Galatei. Astfel, pe la 1810, neamul Stihieștilor, din părțile Botoșanilor, adresează o jalbă Divanului Cnejei Moldovei. Ei arată că în 1780, moșii și părinții lor au stat la învoială cu un Theodosă Buhăescu, monah de la Neamț, făcând schimb între dânsii pentru părțile de moșie împărțitoare după neamul lui Ilarion Diiacanu. În urma acestei împărțiri, neamul Stihieștilor trebuia să stăpânească părți din mai multe sate, inclusiv „o moșie Teșoara, de la Botoșani, cu vatră de iaz”⁴³, urmând ca numitul ieromonah să stăpânească alte părți, din alte moșii de la ținutul Neamț.

De la un moment dat, mănăstirea Galata e închinată la Sfântul Mormânt, devenind metoh al acestuia, împreună cu moșiile sale, care vor fi administrate de persoane numite de acolo. În martie 1821, moșia Teșori, de la ținutul Botoșanilor, a mănăstirii Galata, metoh la Sfântul Mormânt, era luată de mai mult timp în arendă de veci de supusul austriac Theodor Musteață, un bogat și influent negustor de origine grecească⁴⁴, ajuns în timp baron austriac, prilej cu care își va adăuga, în fața numelui, particula nobiliară *von*. El se afla la acea dată în pricină, de mai mulți ani, cu proprietarii moșiilor megieșe, Ipotești, Cucorâni, Loești, Cervicești, Șarba, Costinești, Dragomănești, care i-ar fi încălcat moșia sa, Teșoara⁴⁵. Se arată că această pricină, veche de altminteri, își are originea în jalba hatmanului Emanoil Manu, către voievodul Scarlat Alexandru Callimah, cum că i-ar fi fost împresurate hotarele moșiilor sale Cucorâni, Loești și a cincea parte din Ipotești, de către moșia Teșori. Din porunca domnului, se dă curs acestei jalbe, hotarnic fiind între timp răposatul vel vornic al Țării de Jos, Theodor Balș. În respectiva hotarnică se arată că „din obârșiea Botoșan<u>lui au tras linie drept la un iaz ce este în apa Teșorii, numit Balta Huciului, până în care linie au scoborât atât moșiile dumisale hat<manului> Manul, cât și a celorlalți megieși [...]”, moșiile acestora lovind „cu capitile în coastile moșiei Teșorii”⁴⁶.

În fața Divanului, după ce se scot și hărțile inginerești, Theodor Musteață arată scrisori mai vechi pentru moșia Teșori, începând cu actul din 9 septembrie 1584, prin care Maria, Doamna lui Petru Șchiopul voievod, afierosește mănăstirii Galata satul Teșori, de la ocolul Botoșanilor. Sunt menționate hrisoavele întăritoare ale Galatei, pentru acest sat, de la Petru Șchiopul și Vasile Lupu, alte mărturii hotarnice ale Teșorilor și satelor învecinate cu acesta (Popăuți, despărțit la 5 octombrie

⁴⁰ ASB, Fond Mănăstirea Barnovschi, VI/6. O poruncă asemănătoare dă și Antioh Cantemir voievod, la 31 ianuarie 1696, cerând însă de la fiecare dintre vecinii mănăstirii Galata, de la acea siliște, trei galbeni pe an, plătiți în două rânduri, la Sf. Dumitru și Sf. Gheorghe (Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. V, pp. 244-245).

⁴¹ Cf. Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, p. 184.

⁴² *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. III, nr. 1306.

⁴³ ASB, Documente istorice, CXL/46. Stihieștii mai arată că îndată după săvârșirea acelei învoiei, murindu-le moșii și părinții lor și risipindu-se acele scrisori, monahul a rămas stăpânitor pe una din părțile de sat care îi se cuvenea lor. Cât despre moșia Teșori, cu vatră de heleșteu, aceasta le-a fost dată ca un lucru străin, lipsind de la mâna lor, aflându-se practic sub stăpânirea altora. De atunci, Stihieștii au făcut mai multe jalbe, partea monahului fiind apărată de Șerban, feciorul acestuia, pentru că în final să li se dea dreptate.

⁴⁴ Așa reiese dintr-un document fără an, probabil din 1823, în care se arată faptul că Theodor Musteață era negustor grec (ASI, Documente, CCLXXXVI/123).

⁴⁵ Idem, CDL/100.

⁴⁶ Idem, CDL/100.

1651 de către Teșori, după un hotar ce începea „din Măzărca, pe matca Botoșanii, până în heleșteu-<|> Țâcșii, pri unde au pus și stâlpi”, Ruși, Brăiești, Popeni, Nicșeni, Pârstești, Pitulușăni și Leorda). Toate aceste topice, multe dintre ele desemnând sate existente și astăzi, oferă o idee despre întinderea deosebită a hotarelor acestui vechi sat al Teșorii, dispunând de impresionante resurse naturale, care i-au asigurat o bună bucată de vreme prosperitatea, sieși dar și Galatei, la care era închinat din vechime. Tot pe baza acestor topice, dar și a altora, menționate în hotarnicele invocate mai sus, opinăm că locurile de Teșorii se aflau la nord de Ciușmea, la vest de Costeștii de pe Sitna și de Nicșeni, cuprinzând părți din actualul sat Cotârgaci (dacă nu în întregimea sa), din localitatea Roma, spre apus „izbindu-se” în locurile și în hotarele Ipoteștilor, Cucorânilor, Cerviceștilor, Costineștilor, Leordăi, Popenilor, Vâlcelelor și Brăieștilor.

Din aceste documente, invocate de una sau alta dintre părțile împlicate, mai aflăm că Theodor Musteață (mai târziu ajuns și stăpân sau arendaș al mai multor locuri și sate răscumpărate de la Clirosul Bucovinei) avea în arendă Teșorii din anul 1793 („chir Theodor Mustată”, cum apare într-o mărturie hotarnică din 3 octombrie același an, în urma unei jalbe a egumenului Galatei), de atunci judecându-se neconținut cu stăpânii locurilor învecinate, în multe cazuri neprezentându-se la vadelele (termenele, *n. D.B.*) convenite, dar reluând judecata ori de câte ori voia, cu o obstinație îndârâtul căreia întrezărim un caracter puternic, o fire voluntară și o influență sprijinită, fără doar și poate, pe o avere ce trebuie să o presupunem ca fiind impresionantă. Lipsa de complexe a acestui personaj, a cărui avere se întemeia, presupunem în bună parte, pe speculațiile imobiliare, se întrezărește fie și din simpla lecturare a numelor celor care, stăpânind moșii megieșite celei a Teșorii, se vor judeca pentru pricini de hotar cu el: banul (la 10 noiembrie 1813), ulterior (martie 1821) spătarul Constantin Miclescu, stăpân peste Șarba și Cervicești, din familia ce a dat Țării Moldovei pe mitropoliții Sofronie și Calinic Miclescu, Várnăveștii, hatmanul Emanoil Manu, logofătul Constantin (Costache) Balș, stolnicul Iordache Murguleț, jitrnicerul (în 1820 căminarul) Ștefan Gherghel, care stăpânea Brăeștii, Iordache Bucșinescu, stăpân la 1813 al moșiilor Cucorâni și Loești. Într-un final însă, prin *Anaforaua boierilor din Logofeția cea Mare a Moldovei*, din martie 1821, cea deja invocată de noi și în care apar o sumedenie de informații și referiri nu numai la Teșori, ci și la alte sate învecinate, se dă dreptate stăpânilor moșiilor megieșite cu Teșoara lui Musteață, hotărâre poslăduită la 5 noiembrie 1823 de către spătarul Constantin Miclescu⁴⁷.

Tenacele negustor nu se va împăca, nici de această dată, cu hotărârea care îl dezavantaja și urmare probabilă a unor noi jalbe către domnie, aceasta îl orânduiește ca hotarnic pe Andronache Donici. La 8 octombrie 1823, acesta serie hatmanului Emanoil Manu și celorlalți boieri megieși „ce să hotărâsc cu moșie Teșori”, chemându-i la fața locului, pe ei sau pe vechilii lor, „spre a statornici pietrile”, după porunca „măriei sale lui vodă”⁴⁸. La 28 noiembrie același an, din Botoșani, Andronache Donici și ceilalți hotarnici trimit o anaforă către domnul Ioan Sandu Sturdza voievod, arătând cercetarea ce au făcut-o la moșia Teșori, a mănăstirii Galata, „ce o are în ținere de veci baronul Theodor Mustiață, în pricină cu megieșitele moșii Brăești, Pârstești, Popeni, Levârda, Dragomănești și Costinești, pentru călcare”⁴⁹. La 5 februarie 1824, vechil al lui Musteață pentru moșia Teșori era vornicul Alecu Callimach⁵⁰!

În sfârșit, la 13 aprilie 1835, Teșorii erau în proprietatea comisului Alecu Ventura⁵¹. La acea dată, hatmanul Emanoil Manu, fiind despăgubit de către moștenitorii baronului Theodor Musteață cu 300 de galbeni olandezi, din venitul moșiei Teșoara, declara că nu mai are nici o pretenție asupra respectivului venit. Banii aceștia îi primise hatmanul din venitul locului ce îi fusese dăruit de către Sfântul Mormânt. În toate catagrafiile de până la 1835⁵², Teșorii lui Musteață sunt menționați în

⁴⁷ ASI, Documente, CDL/100.

⁴⁸ Idem, CCLXXXIII/54.

⁴⁹ ASB, Documente istorice, CCVI/204.

⁵⁰ ASI, Documente, CDL/100.

⁵¹ Idem, DCCXII/58.

⁵² Vezi *supra*, notele 14-18.

ocolul Câmpului, de la ținutul Botoșani. În 1835, Teișorii din Vale se aflau în ocolul Târgului, alături de Odaia Cotârgaci, devenită mai târziu sat⁵³, pe unul din locurile vechi ale Teișorii.

Un alt sat din ocolul târgului Botoșani, pe care Petru Șchiopul îl va înstrăina, dăruindu-l unei mănăstiri, este **Unțeni (Onțeni, Onțani)**. La 25 septembrie 1587, voievodul pomenit întărea mănăstirii Moldovița „satul Onțani, fost domnesc, ascultător de ocolul târgului Botoșani”⁵⁴, dania fiind așadar mai veche. La 20 decembrie 1588 reinnoiește dania sa pentru mănăstirea Moldoviței, în prezența mitropolitului Sucevei, a episcopilor Romanului și Rădăuților, „satul anume Onțani, ce acel mai sus numit sat au fost al nostru drept domnescă și alăturat la ocolul târgului Botoșenilor”⁵⁵. În document, atunci când se descrie hotarul satului, se face referire și la toponimul Oanță⁵⁶, care nu poate fi decât numele întemeietorului așezării. Alte toponime din respectiva hotarnică, sunt „Valea Cordariului”, „Gura Prisăcii”, „Adâncatele”, „Obârșia Româneșei”, „Drumul Cordariului”, „Obârșia Custurilor”, „Matca Ursoaii”. Ulterior, dania va fi reconfirmată de către Ștefan Răzvan⁵⁷, Ieremia Movilă⁵⁸, Ștefan II Tomșa⁵⁹ și Gașpar Grațiani⁶⁰ voievozi. Vasile Lupu va întări și el acest sat, împreună cu un heleșteu, mănăstirii Moldovița, mai întâi la 19 iunie 1638⁶¹, apoi la 16 iulie același an⁶². Heleșteul fusese revendicat de popa Costin din Botoșani și de gelepul de acolo, care au rămas însă „de toată legea țării”, iar mănăstirea și-a pus ferie în vistierie. Se pare că mai exista, totuși, o parte a Onțenilor aflată încă în proprietate particulară pe care, la o dată după 1649, Ionașco Cujbă, scos din dregătoria de mare vornic al Țării de Sus de către Vasile Lupu voievod⁶³, o lăsa prin diată surorii sale Solomia și copiilor ei, fiindu-i lui cumpărată acea a patra parte din Onțeni de la nepoții lui Simion Horciog, cu 50 de galbeni⁶⁴.

La 13 ianuarie 1796, Onțenii se aflau într-o pricină de hotar cu Uriceni (fost Medveja, azi înglobat în satul Soroceni) și un sat nou înființat, Soroceni. La acea dată, Onțenii erau reprezentați la judecarea pricinii de „giupânul Năstasă, vechilul dumnealui giupânului Tudurii Mustață”⁶⁵. Este menționat și un „Luca solonari cupeț, ce-au ținut moșii Onțani mai înainte, în anii trecuți”. În *Catagrafia ținutului Botoșani la 1802*⁶⁶, în dreptul Onțenilor se specifică „a clirosului din Cordon”, adică din Bucovina (la 1775, odată cu alipirea Bucovinei, austrieicii luaseră și mănăstirile acesteia, inclusiv Moldovița). Satul era înscris în ocolul Câmpului, avea 75 de locuitori birnici, nici un scutelnic.

Cum ajunsese Musteață stăpân al Onțenilor ne lămurește un „*Izvod asupra tuturor scrisorilor pi moșiile clirosului din Bucovina, care moșii să află în Moldova și au căzut de la mănăstire la cliros și s-au vândut prin contract dumisale lui Todori von Musteață și tovarășii dumisale*”⁶⁷, izvod din 27 septembrie 1804. Printre satele enumerate în pomenitul izvod se numără și Onțani. Foarte interesant este faptul că din cele nouă sate ce aparținuseră mănăstirilor din Bucovina, devenită între timp pământ austriac, nu mai puțin de opt (Stăuceni, Bătrânești, Mândrești, Mănăstireni, Nedăușeni, Feredieni, Orășeni și Onțeni) erau din ocolul Botoșanilor.

În fapt, Musteață se întovărășise pentru cumpărarea acestor moșii cu câțiva mari boieri, sau, mai aproape de adevăr, acei boieri și-l luaseră ca tovarăș pe Musteață, mizând pe relațiile pe

⁵³ Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

⁵⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXIV, p. 183, nr. 157.

⁵⁵ ASI, Documente, CCCXII/1.

⁵⁶ Trei surse diferite dau însă trei traduceri diferite: „Bordeiul Oanței”, într-un suret nedatat (ASI, Documente, CCCXII/1), „Pivnița Oanții”, într-o copie din 30 iulie 1787, tâlmăcire a uricului lui Petru Șchiopul, în care se menționează faptul că acesta avea mai multe locuri în care „sânt ștersă slovele” și, în sfârșit, „mormântul lui Oanță”, în *DIR*, A, Moldova, veac XVI, vol. III, p. 411, nr. 501 (trad. după original).

⁵⁷ *Ibidem*, vol. V, nr. 158.

⁵⁸ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXIV, p. 195, nr. 170.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 198, nr. 174.

⁶⁰ ASB, A.N., CLXXXV/4 (nr. 12).

⁶¹ ASI, Documente CLXX/109.

⁶² Idem, CLXX/110.

⁶³ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 392.

⁶⁴ CDM, supliment I, p. 225, nr. 683.

⁶⁵ ASI, Documente, CCCII/30.

⁶⁶ ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

⁶⁷ Idem, CCLIX/3.

care acesta și le consolidase în Bucovina austriacă. Printr-un hrisov din 18 aprilie 1805, Alexandru Moruzi voievod întărea biv vel logofătului Neculai Roset, biv vel vistiernicului Iordache Balș, biv vel vistiernicului Iordache Ruset, biv vel căminarului Panaite Cazimir și negustorului Theodor Mustață, stăpânirea peste moșiile cumpărate în tovărășie, de la guvernul cezaro-crăiesc al Austriei, prin intermediul Agiei, moșii printre care se numără și cea a Onțenilor⁶⁸. Partea lui Neculai Roset și a fiului său, Iordache Roset, era formată din satele Stăuceni, Bătrânești, Mănăstireni și Onțeni⁶⁹. La 1816, Onțenii erau incluși în ocolul Câmpului, de la ținutul Botoșanilor, în proprietatea vistiernicului Iordache Ruset. Satul avea 95 de locuitori birmici, care dădeau bir un „cifert” de 300 de lei. Vistiernicul Roset avea acolo trei scutelnici⁷⁰. La 10 mai 1829, Iordache Ruset încredința fiului său, Neculai, o procură pentru mai multe moșii date în arendă supusului austriac Andrieș Focșăneanul, printre acestea aflându-se și Onțenii⁷¹. În sfârșit, în 1835 Onțenii fuseseră transferați la ocolul Târgului, în același ținut al Botoșanilor⁷².

Ultimul sat dăruit de Petru Șchiopul din ocolul Botoșanilor este **Stăuceni (Stănceni, Stavciani, Stauciani, Stăvciani)**⁷³. La 14 octombrie 1588, Petru Șchiopul întărea mănăstirii Putna stăpânirea pe satul Stăuceni, „care este pe Sitna”⁷⁴. Dania este reconfirmată la 10 iulie 1589, domnul dând mănăstirii Putna „satul Stăvcenii, cu heleșteu și cu loc de mori pe Sitna, în ținutul Hârălăului”, care sat a fost „al nostru drept domnesc, ascultător de ocolul târgului Botășani”⁷⁵. Câțiva ani mai târziu, la 15 mai 1592, Aron vodă Tiranul întărea mănăstirii Putna stăpânirea pe „un iaz cu moară ce este în hotarul satului Stavciani”⁷⁶, ce-i fusese danie de la Petru Șchiopul. Același lucru îl făcea, la 12 mai 1668, Iliaș Alexandru voievod⁷⁷. În timpul ultimei domnii din Moldova a lui Gheorghe Duca, în condiții la care ne-am referit deja, Stăucenii se risipiseră, devenind seliște. La 25 februarie 1679, domnul scria dregătorului și vatamanului de la seliștea Stăuceni, a mănăstirii Putna, pentru a nu supăra cu nici un fel de dări oamenii străini, din alte țări, fără de cislă, ce se vor stabili pe acea seliște până la împlinirea anilor de scutire ce li s-au dat de către voievod⁷⁸. La 6 februarie 1710, Nicolae Mavrocordat îi scutea pe locuitorii satului Stăuceni, al mănăstirii Putna, de toate obligațiile față de ocol, rămânând de „poslușenie” mănăstirii⁷⁹. Același lucru îl va face, la 16 septembrie 1728, Grigore al II-lea Ghica voievod, în cartea căruia se precizează și de către care obligații ale celorlalți ocolăși sunt scutiți oamenii mănăstirii de la Stăuceni, anume de „dări” și de „clăci”⁸⁰.

După 1775, când austriecii anexează Bucovina, mănăstirea Putnei aflându-se în teritoriul anexat, satele acesteia, inclusiv Stăucenii, intră la rândul-le sub un regim fiscal și administrativ nou. Ca și în cazul celorlalte proprietăți mănăstirești rămase în țara Moldovei, dincoace de „Cordon”, austriecii vor fi destul de abili să îngăduie răscumpărarea contra cost a acestora, doritorii fiind destul de numeroși. Astfel, la 29 mai 1789, Grigoraș Sturza spătar, vornic de Botoșani, scria „Creisantului” Bucovinei că este dispus să cedeze părțile sale de moșie în schimbul satului Stăuceni, de la ținutul Botoșanilor⁸¹. Pentru „a căuta trebuința aceasta”, spătarul îl face vechil al său pe nimeni altul decât Theodor Musteață. Până la urmă, nu Sturza va deveni stăpânul Stăucenilor, care a fost cumpărat „la

⁶⁸ Idem, CDLXII/22. S-au plătit 331.000 de florini, actul de vânzare făcându-se la Liov, cu autoritățile austriece (au fost cumpărate moșii din 12 ținuturi).

⁶⁹ Idem, DCCXCI/7.

⁷⁰ *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, p. 97.

⁷¹ ASI, Documente, CDLXXXIV/69.

⁷² Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

⁷³ Toponimul este derivat din cuvântul slavon *stav*, în poloneză sub forma *staw*, care înseamnă iaz, heleșteu (cf. Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 531).

⁷⁴ *DIR*, A, Moldova, veac XVI, vol. III, p. 399, nr. 496.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 438, nr. 526.

⁷⁶ *Ibidem*, vol. IV, pp. 56-57, nr. 70.

⁷⁷ ASB, Fond Mitropolia Moldovei, CLII/6.

⁷⁸ ASI, Documente, CCXII/495.

⁷⁹ Idem, CCXII/496.

⁸⁰ Idem, CCXII/497.

⁸¹ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, IV, p. 250, nr. 162.

pachet” cu alte moșii mănăstirești ale clirosului din Bucovina de aceeași „tovărășie” de boieri la care ne-am referit. La 6 noiembrie 1804 s-a făcut „Prețuluire și împărțire moșilor din Moldova care mai înainte au fost a mănăstirilor din Bucovina și s-au cumpărat de veci de cătră noi, tovarășii mai gios iscaliți [...] Neculaiu Rosăt biv vel log<o>f<ă>t i dumi<lui> Panaite Cazimir biv vel caminar⁸². Conform acestui act, Onțenii au costat 32.000 de lei, iar Stăucenii, împreună cu Bătrâneștii, 65.000 de lei, o sumă deloc de neglijat. Intermediarul acestei afaceri a fost, după cum s-a arătat deja, Theodor Musteață. La 15 decembrie 1805, Stăucenii împreună cu alte trei moșii foste mănăstirești, din vechiul ocol domnesc al Botoșanilor, va fi întărit lui Neculai și Iordache Roset, de către Alexandru Constantin Moruzi voievod, fiindu-le lor cumpărătura de la curtea austriacă⁸³. Nu știm de ce, dar Stăucenii nu figurează în Catagrafia din 1802 a ținutului Botoșani, în schimb în *Condica Visteriei Moldovei* din 1816 satul este înscris în ocolul Târgului, ca proprietate a vistiernicului Iordache Roset, având 110 locuitori bimici, care dădeau un „cifert” de 281 de lei⁸⁴. Vistiernicul avea acolo opt scutelnici. Ca și în cazul celorlalte moșii răscumpărate de la Clirosul Bucovinei, vistiernicul Iordache Roset dă fiului său, Neculai, pe care îl numise așa după numele tatălui său, Neculai Roset biv vel logofăt, o procură pentru Stăuceni, dat în arendă, împreună cu celelalte moșii, supusului cezaro-crăiesc Andrei Focșăneanu⁸⁵. La 1835, Stăucenii erau înscrși, în continuare, în ocolul Târgului Botoșani⁸⁶.

Seria daniilor din ocolul domnesc al Botoșanilor continuă și în domniile ce au urmat celeia a lui Petru Șchiopul. Astfel, la 18 martie 1615, Ștefan al II-lea Tomșa voievod dă uric ctitoriei sale și a mitropolitului Anastasie Crimca, mănăstirea Solca, pentru satele Costești, cu mori pe râul Siret și Mănăstireni, foste domnești, ascultătoare de ocolul Botoșani⁸⁷. Despre toponimul Costești putem aprecia, fără urmă de îndoială, că derivă de la numele Coste-Costea, necunoscutul întemeietor al așezării (topicul este foarte des întâlnit în Moldova, numai în ocolul Botoșanilor existând trei sate cu acest nume: cel în discuție, pe Siret, cel de pe Jijia, sub Cozance, azi dispărut și cel din câmp, de pe apa Teșorii). Celălalt toponim, Mănăstireni, ne face să presupunem că așezarea fusese o slobozie, poate pe un loc sterp, poate pe o seliște, dată unei mănăstiri pentru a o coloniza, rămânând în tot acest timp în ocolul târgului. Cum mențiuni mai vechi ale satului nu se cunosc, el nefigurând înainte de această dată în stăpânirea nici unei mănăstiri, putem merge mai departe cu presupunerea: poate chiar Ștefan al II-lea Tomșa, ctitorul Solcăi, a cărei construcție începuse la 1612, va aduce aici oameni pentru a sluji mănăstirii, pe un loc pustiu sau pe o seliște din ocolul Botoșanilor, de la care fapt noua așezare își va căpăta și numele de Mănăstireni, adică oameni ai mănăstirii.

Câteva zile mai târziu, la 18 martie 1615, domnul întărește Solcăi dania celor două sate, „foste drepte domnești, ascultătoare de ocolul și de curțile noastre din Botoșani”, foste „de slujbă” curții domnești de acolo⁸⁸. Radu Mihnea voievod întărea și el mănăstirii Solca, la 15 aprilie 1618, satele „Mănăstireni și Costești pe Siret și cu mori la Siret care au fost ascultătoare de ocolul Botoșanilor”⁸⁹, precum și două fâci de vie la Cotnari, în Dealul lui Țombric, pe care le cumpărase ctitorul mănăstirii, Ștefan Tomșa, dându-le de asemenea Solcăi. Și în a doua sa domnie în scaunul Țării Moldovei, Radu Mihnea va întări mănăstirii Solca daniile ctitorului său, „Monăstireni și Costeștii și cu mori pe Siret”, foste ascultătoare de ocolul Botoșanilor⁹⁰.

La 30 iunie 1641, Evloghie, episcopul Romanului și tot soborul sfintei mănăstiri Solca arată că Ursu Vartic, biv vornic (de poartă, *n.D.B.*)⁹¹, pretinde pe baza unui uric de la Bogdan vodă (Lăpușeanu, *n. D.B.*) ca mănăstirea să-i dea satul Costești, pe Siret, din ocolul Botoșanilor, ce-i

⁸² ASI, Documente, DCCXCI/541.

⁸³ Idem, DCCXCI/539.

⁸⁴ *Condica Visteriei Moldovei*, p. 96.

⁸⁵ ASI, Documente, CDLXXXIV/69.

⁸⁶ Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

⁸⁷ ASI, Documente, CCCXII/5.

⁸⁸ *DIR*, A, Moldova, veac XVII, vol. III, pp. 202-204, nr. 303.

⁸⁹ *Ibidem*, vol. V, pp. 266-267, nr. 321.

⁹⁰ Actul de întărire, nedatat, este din <1624 martie 24> (vezi *ibidem*, p. 274, nr. 362).

⁹¹ Cf. N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 335. Acest Ursu Vartic era nepotul lui Petru Vartic, dregător al lui Petru Rareș și Iliaș Rareș, ucis la 1548 din porunca ultimului (*ibidem*, p. 334).

fusesse făcut danie mănăstirii de Ștefan II Tomșa. Cum mănăstirea tocmai își vânduse un alt sat al său, Lămășani, la ținutul Sucevei, logofătului Cârștian⁹², care se angajase ca în preț să ridice și un turn mănăstirii, nemairidicându-l ulterior, episcopul cere lui Cârștian să-i dea bani lui Ursu Vartic pentru a rămâne Costeștii ai mănăstirii, lucru pe care logofătul promite că îl va face⁹³. La 16 septembrie 1641, Ursu Vartic și rudele sale îi părăsc la domnie pe călugării mănăstirii Solca pentru satul Costești, „ce sântu de ocolul Botășenilor, pe apa Siritului, și cu mori în Siritat”, arătând că satul a fost danie și miluire unei moașe a lor de la Bogdan vodă (Lăpușneanu, n. D.B.), stăpânindu-l Vartic și rudele sale până în prima domnie a lui Ștefan al II-lea Tomșa, când acesta a luat satul și l-a dăruit ctitoriei sale de la Solca. Cum călugării Solcăi n-au putut prezenta urice mai vechi decât cel al neamului lui Vartic, pentru acel sat, călugării de la Solca au rămas de legea țării, iar Vartic și ai lui „au pus fierăia, ca să aibă a ținea satul Costeștii, de pre Siritat, cu tot vinitul, ce iaste de ocolul Botășenilor”⁹⁴. Mai apoi, se arată în cuprinsul aceluiași document, Ursu Vartic și rudele sale au vândut satul Costești lui Ionașco Cârștian și fraților săi, Ghiorghiță și Dumitrașco, feciorii lui Cârștian logofătul, pentru 300 de galbeni. Cei trei frați redau apoi satul mănăstirii Solca, în contul unui turn pe care trebuia tatăl lor să-l facă la acea mănăstire și n-a mai apucat, din cauza morții.

În legătură cu aceste două ultime documente asupra cărora ne-am referit se cuvin a fi făcute niște precizări. În primul rând, sunt de apreciat tenacitatea, dar și abilitatea deosebite de care dau dovadă călugării Solcăi în a păstra satul Costești, pentru a cărei stăpânire dania lui Ștefan II Tomșa constituia mai mult decât un suficient temei, cel puțin în ceea ce-i privea. Cum au realizat acest lucru? Vânzând un alt sat, danie a lor tot de la domnul sus-menționat, dar vânzându-l fostului proprietar, de la care domnul îl luase la un moment dat și făcându-l pe fostul proprietar să le fie și dator pe deasupra. În contul acelei datorii, călugării cer și vor obține de la urmașii cumpărătorului răscumpărarea celui alt sat, Costești, pe care tot în urma unui abuz li-l dăruise lor Ștefan al II-lea Tomșa și pe care reușesc, în final, să îl recapete cu restul de bani de la vânzarea primului sat.

În al doilea rând, coroborând informațiile (atât cele explicate cât și cele care se pot doar întrezări) din cele două urice de danie de la Ștefan al II-lea Tomșa, pentru ctitoria sa, mănăstirea Solca și cu precizările din aceste ultime documente, se poate aprecia că satul Costești, pe Siret, era în ocolul târgului Botoșani cel puțin din timpul domniei lui Bogdan Lăpușneanu (1568-1572) și așa îl putea el dăruii rubedeniei lui Ursu Vartic, după cum, pe același temei, pe care ține să-l și sublinieze, anume că fusese drept domnesc, ascultător de ocolul și curțile de la Botoșani, de slujbă curții domnești de acolo, Ștefan II Tomșa îl putea relua și dăruii cui voia el, conform îndătinatului principiu *dominium eminens*. La 19 ianuarie 1775, mănăstirea Solca îi dă jupânesei Maria, văduva răposatului jîtnicer Gheorghe Canano, spre veșnică stăpânire, moșia Costești, de pe apa Siretului, în ocolul târgului Botoșani, în schimbul a opt munți ce intră în proprietatea mănăstirii⁹⁵. Câțiva ani mai târziu, moșia era împresurată de către megieși, așa încât la 15 martie 1786, în urma plângerii biv vel stolnicului Șerban Canano, fiul Marici și al lui Gheorghe, cum că moșiile sale „Costeștii și Vlădenii, care fiind nehotărâte s-ar fi împesurând de cătră împregiurași [...] să să hotărăscă aceli moșii și să-i stălpască cu pietri hotare împregiur despărțitoare de către moșiile altor răzăși și împregiurași, ca să și le poată stăpâni cu pace”⁹⁶, domnul Alexandru Mavrocordat II (Firaris) poruncește lui Nanu și lordache Lazu, vornici de Botoșani, să rânduiască din mazilii celui ținut oameni vrednici pentru a face drepte hotare celor două moșii dinspre moșiile împregiuitoare.

La 17 septembrie 1813, Logofeția cea Mare îi scria agăi Andronache Donici să cerceteze și să facă o hotarnică pentru despărțirea moșiei Costești, pe Siret, de către Brehuești, întrucât proprietarul acestui din urmă sat nu putea veni la fața locului, neavând actele la

⁹² De fapt își răscumpărase satul, ce-i fusese lui proprietate, dar îl dăruise Ștefan al II-lea Tomșa ctitoriei sale de la Solca (vezi și Al. I. Gonița, *Indicele numelor de locuri*, p. 144). La fel procedase domnul și în cazul Costeștilor.

⁹³ DRH, A, Moldova, vol. XXVI, pp. 151-152, nr. 156.

⁹⁴ *Ibidem*, pp. 217-218, nr. 261.

⁹⁵ ASBT, Documente, XIII/4.

⁹⁶ *Ibidem*, Documente, XI/2.

îndemână⁹⁷. În sfârșit, la 20 septembrie 1828, în timpul ocupației și administrației militare ruse, Divanul Moldovei dă o carte prin care întărește „starschii sovednicului” Stamu stăpânirea peste Costești, pe Siret, cumpărat prin mezat de la postelnicul lancu Cănanău⁹⁸. Faptul că satul nu mai este menționat în *Catagrafia din 1802* a ținutului Botoșani, acolo unde, în ocolul Siretului, este pomenit doar satul „Comu, a spăt<a>r<u>ului> Șărban Canano”⁹⁹, nici în *Condica visteriei Moldovei din 1816* unde, din nou la ocolul Siretului, sunt trecuți „Cornii, a dumisale spătarului lancu Canano”¹⁰⁰ și nici în situația statistică din 1835¹⁰¹, unde iar apare doar satul Corni, tot în ocolul Siretului, coroborat cu actul din 1828, prin care moșia Costeștilor, scoasă la mezat de către postelnicul Canano, este adjudecată de un alt proprietar, ne determină să credem că satul se risipise, nemaiprezentând interes pentru fostul proprietar. Este posibil ca o bună parte dintre locuitorii săi să fi fost aduși de postelnic pe cealaltă moșie a sa, anume la Corni, acolo unde în statistica din 1802, cu cei 222 de birnici, Cornii aveau cel mai mare număr de persoane din această categorie dintre toate celelalte sate ale ținutului Botoșani, spătarul Canano beneficiind și de serviciile a opt scutelnici¹⁰².

Cât despre celălalt sat dăruit de Ștefan al II-lea Tomșa ctitoriei sale, mănăstirea Solca, anume Mănăstirenii, soarta sa e asemănătoare cu cea a altor proprietăți ale mănăstirilor din nordul Moldovei, partea anexată de austrieci în 1775 și cunoscută de atunci sub numele de Bucovina. La 27 septembrie 1804, într-un „*Izvod asupra tuturor scrisorilor pi moșiile clirosului din Bucovina, care moșii să află în Moldova și au căzut de la mănăstire la cliros și s-au vândut prin contract dumisale lui Todori von Musteață și tovarășii dumisale*”¹⁰³, sunt pomeniți și Mănăstirenii. Prin hrisovul din 18 aprilie 1805, Alexandru Moruzi voievod întărea biv vel logofătului Neculai Roset, fiului său, biv vel vistiernicului lordache Roset, biv vel vistiernicului lordache Balș, biv vel căminarului Panaite Cazimir și negustorului Theodor Musteață stăpânirea peste cumpărăturile lor, moșiile foste ale mănăstirilor din Bucovina, printre care și Mănăstireni¹⁰⁴. La 6 noiembrie 1804, când se făcea prețăluirea acelor moșii, valoarea Mănăstirenilor era de 45.000 lei, doar Stăucenii și Bătrâneștii la un loc valorând mai mult, dintre celelalte sate din ținutul Botoșanilor, anume 65.000 lei¹⁰⁵. La 20 iunie 1805, domnul Alexandru Moruzi porunceă megieșilor moșiei Mănăstireni să se prezinte cu toate documentele ce au la hotărnicia numitei moșii de către Dimitrie Sturdza, mare vornic al Țării de Sus și Ioan Tăutu, fost mare paharnic¹⁰⁶. În aceeași zi, într-un alt document, se arată că moșia Mănăstireni aparținea acum biv vel logofătului Neculai Roset, fiindu-i lui cumpărătură de la „Crăiasca Împărăție”¹⁰⁷. La 20 decembrie 1805, Enache Vârnab, biv vel ban, se învoiește cu lordache Roset, biv vel vistiernic, pentru despărțirea și stăpânirea moșiilor Mănăstireni și Călugăreni de la Botoșani¹⁰⁸. La 12 iunie 1806, potrivit acestei învoielii, Ioan Tăutu paharnic face măsurătoarea și stălpirea numitelor moșii¹⁰⁹.

La 10 mai 1829, lordache Roset, care primise Mănăstireni și alte moșii, foste ale clirosului din Bucovina, ca moștenire de la tatăl său, Neculai Roset biv vel logofăt, le lasă, la rându-i, fiului său, numit Neculai, ca și bunicul, încredințându-i o procură pentru aceste moșii, care la acea dată erau date în arendă suditului austriac Andrieș Focșăneanul¹¹⁰. Cu prilejul recensământului rusesc din 10 iunie 1774,

⁹⁷ ASI, Documente, CCLXXXII/24.

⁹⁸ Idem, CDLXII/106.

⁹⁹ ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

¹⁰⁰ *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, p. 98. La acea dată, Cornii aveau 120 de locuitori birnici, care plăteau într-un „cifert” 220 de lei; spătarul Canano avea acolo 10 scutelnici.

¹⁰¹ Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

¹⁰² ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

¹⁰³ ASI, Documente, CCLIX/3.

¹⁰⁴ Idem, CDLXII/22. „Publicația” de vânzare se făcuse încă de la 1798.

¹⁰⁵ Idem, DCCXCI/541.

¹⁰⁶ Idem, CCXII/5.

¹⁰⁷ Idem, DCCXCI/7; vezi și actul din 15 decembrie 1805, de întărire, dat de Alexandru Moruzi voievod boierilor Neculai și lordache Roset, pentru Mănăstireni și alte trei moșii (Idem, DCCXCI/539).

¹⁰⁸ Idem, CCXII/505. La 1835, în ocolul Târgului, la ținutul Botoșani, era înscrisă și Odaia Călugăreni; cf. Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

¹⁰⁹ ASI, Documente, CCXII/506.

¹¹⁰ Idem, CDLXXXIV/69.

Mănăstirienii sunt pomeniți la ocolul Câmpului, de la ținutul Botoșanilor¹¹¹, la fel ca în Catagrafia din 1802 a ținutului Botoșani, în care satul încă aparținea „clirosului din Cordun”, având 69 de bimici și 11 scutelnici¹¹². Tot la ocolul Câmpului erau înscrși Mănăstirenii „dumisale vistiernicului Iordachi Roset” și la 1816, când 85 de bimici dădeau într-un „cifert” 265 de lei, vistiernicul având acolo și 10 scutelnici¹¹³. În schimb, în 1835 Mănăstirenii trecuseră între timp la ocolul Câmpului, unde vor fi și la 1838¹¹⁴.

Un sat mai deosebit, din punctul de vedere al temei în discuție, este cel al **Cristineștilor** (**Cârstinești, Cărstinești, Cărstănești, Cărstienești, Cristienești**) de la Dorohoi. La 2 septembrie 1622, Ștefan al II-lea Tomșa voievod întărea mănăstirii Solca satul Cristienești, pe Iubăneasa, de la Dorohoi, cu heleșteu, mori, casă, velniță, livezi și fânaț, cumpărate cu 400 de taleri de argint de la feciorii lui Gheorghe Dorohoncean fost comis, cel care stăpânise odinioară satul¹¹⁵. La 12 februarie 1625, Evloghie, episcopul Rădăuților, împreună cu întreg soborul mănăstirii Solca, dau mănăstirii Sucevița mai multe sate, printre care și „Cărstănești, de ocolul de Botoșani”, danie de la Ștefan voievod (fiul Tomșei, *n. D.B.*), primind în schimb un sat și două seliști¹¹⁶. Dacă documentul pe care tocmai l-am invocat este o copie târzie, din 1787, făcută de un Dașcoviți, și originalul românesc se referă la sat în aceiași termeni: „Cărstinești”, fost aparținător de ocolul Botoșanilor, „ce ne-au fostu dare de la Ștefan vodă”¹¹⁷.

Cum în toate documentele ulterioare satul e menționat în ocolul Dorohoiului, lucru de altfel firesc, ținând cont de poziționarea sa geografică și cum ipoteza că documentul din 1625 n-ar fi veridic este puțin verosimilă, deoarece, chiar dacă l-am putea bănuși pe copistul din 1787 de greșeală, actul original menționează Cristineștii la ocolul Botoșanilor, rămâne ipoteza că după ce a dăruit satul mănăstirii Solca, la 1622, Ștefan al II-lea Tomșa l-a înscris la ocolul Botoșanilor, unde se aflau deja Costeștii pe Siret și Mănăstirenii, celelalte două danii ale sale pentru aceeași ctitorie a sa, probabil din dorința de a le ușura călugărilor de acolo mai buna administrare a celor trei noi stăpâniri. În final, satul ajunge în proprietatea boierilor Rosetești, în același mod pe care l-am prezentat deja în cazul celorlalte sate foste proprietăți ale mănăstirilor din Bucovina.

La 26 mai 1604, sătenii din Necșeni părăsesc pe fiii lui Albotă vornic¹¹⁸ pentru un hlabnic ce este în fața satului Vlădeni, peste Jijia, la vechea matcă a Jijiei, până la drum, apoi pe drum la vale, până la hotarul satului Căcăneni (azi Dimăcheni, *n. D.B.*), zicând că acel hlabnic este ascultător de hotarul lor. Fiii vornicului Albotă îi arată domnului Ieremia Movilă, în fața căruia se judeca pricina, că hlabnicul fusese din hotarul satului Vlădeni și făcându-se acolo moarte de om hotarul a fost făcut domnesc. Mai târziu, cneaghina cea bătrână a vornicului Albotă a dat patru cai buni domnului Petru voievod (Șchiopul, *n. D.B.*) și a răscumpărat acel hlabnic. În urma judecății efectuate, din poruncă domnească, de către Pătrașcu, urednicul de Botoșani, Nicșenii „au rămas de toată legea, iar fiii lui Albotă au pus ferie 12 zloți”¹¹⁹.

O minută slavă de prin <1610-1611>, în fapt o încercare de întărire domnească pentru seliștele **Cârsteni** și **Necșeni**, date strănepoților lui Cârstea diac, invocă niște privilegii mai vechi pe acele seliști, ale lui Cârstea diac, de la bătrânul Ștefan voievod¹²⁰. Cum la 1604, anul pricinii de hotar dintre sătenii Necșenilor și fiii lui Albotă, ce moșteniseră Vlădenii de la tatăl lor, acest din urmă sat făcea parte din ținutul Dorohoiului, fiind și mai aproape de târgul Dorohoiului, faptul că domnul apelează la urednicul de Botoșani pentru a cerceta pricina ne determină să credem că, la

¹¹¹ P.G. Dmitriev, *op. cit.*, vol. VII, partea a II-a, pp. 184-209, *passim*.

¹¹² ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

¹¹³ *Condicta Visteriei Moldovei din anul 1816*, p. 97.

¹¹⁴ Adrian Macovei, *op. cit.* (V), p. 181.

¹¹⁵ ASI, Documente, DCCXCI/84.

¹¹⁶ Idem, DCCXCI/66, f. 56-56, (copie).

¹¹⁷ *DJR*, A, Moldova, veac XVII, vol. V, p. 318, nr. 421.

¹¹⁸ Este vorba despre Petre Albotă, mare dregător în timpul domniilor Lăpușnenilor, inclusiv mare vornic al Țării de Sus, avându-i ca fii pe Gheorghe, Petru și Ioan (cf. N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 290).

¹¹⁹ *DJR*, A, Moldova, veac XVII, vol. I, p. 157, nr. 223. Aici se afla și hotarul dintre ținuturile Hârlău și Dorohoi, pentru că Vlădenii făceau parte din ținutul Dorohoiului.

¹²⁰ *CDM*, vol. I, București, 1957, p. 341, nr. 1489.

acea dată, Necșenii făceau parte din ocolul Botoșanilor și cel mai în măsură să facă acea cercetare era totmai dregătorul domnesc de acolo. Pe de altă parte, documentul din <1610-1611>, care amintește de privilegiile lui Cârstea diac pentru seliștea Necșeni, conține câteva informații care trebuie mai mult deduse decât apar ele explicit. Faptul că în timpul lui Ștefan cel Mare Necșenii erau o seliște, coboară vechimea așezării până la un moment anterior, nu știm care anume, când Necșenii erau sat. Pe de altă parte, împrejurarea că același domn dă privilegiu pentru satul Necșeni lui Cârstea diac duce spre aceeași concluzie a unei vechimi mai mari a satului, al cărui întemeietor trebuie să fi fost un Neag-Neacșu – Neagșu.

În intervalul <1626 aprilie – 1627 decembrie>, Miron Barnovschi voievod miluiește mănăstirea Dragomirnăi, ctitorie a mitropolitului Anastasie Crimca, dar la care domnul ridicase zidurile împrejmuitoare cu turnuri, „cu un sat anume Necșenii, în ținutul Hârlăului”¹²¹. Formularea este mai explicită în actul de danie din 3 iunie 1626, al aceluiași domn, arătându-se că „Necșanii, în ținutul Hârlăului”, sat cu care Barnovschi miluia Dragomirna, „a fost drept domnesc, ascultător de ocolul târgului Botoșanilor”¹²². Dania este întărită printr-un nou act, din 22 august 1622, mănăstirea Dragomirnei primind Necșenii „cu vecinii și cu tot venitul neclintit niciodată în vecii vecilor”¹²³. La 4 august 1636, Vasile Lupu voievod va întări, la rândul-i, acest sat călugărilor Dragomirnei¹²⁴, la fel cum o va face, la 23 martie 1654, și Gheorghe Ștefan, după ce călugării de la mănăstire se jeluiseră domnului că vechile lor „preveleghii și alte drese de danie și miluire și de întăritură de la domnii răposai, cari au fost înaintea noastră și de la ctitorul, răposatul Miron Barnovschi voievod, asupra satului Necșanii, care iaste în ținutul Hârlăului, alăturat cătră ocolul Botoșenilor [...], acele privileghii toate s-au pierdut de cazaci, când au venit Timuș Hmilnițchi cu cazaci zaporojeni împreună cu tătari până la cetatea Sucevei, ca să ia pe doamna lui Vasilie voievod, când Timuș cu oastea sa de cazaci au bătut și au dobândit pe sfânta monastire Dragomirna și au luat toate odoarele, veșmintele, vasele cele sfinte ale monastirei”¹²⁵.

Deși aflat în stăpânirea mănăstirii, scutit în consecință de orice dări față de domnie, în afară de „darea cea împărătească”, satul nu era ferit de abuzurile dregătorilor domnești fiind nevoie, în repetate rânduri, de intervenția domnului. La 3 iunie 1675, de pildă, Dumitrașcu Cantacuzino voievod îi scrie lui Vasile cuparul, „ce-au fostu vornic la Botoșeni”, că i se jăluiseră *Gligorie*, „vătămanul din Năgșiani” și cu Andronic, „vătămanul din Mănăstiriani”, că li s-au luat niște bani mai mulți când a fost Vasile vornic la Botoșani. Domnul îl somează pe fostul dregător de Botoșani să înapoieze celor doi galbenii „până la ultimul ban”¹²⁶.

Mănăstirea Dragomirna aflându-se pe teritoriul anexat de austrieci la 1775, proprietățile sale vor avea aceeași soartă ca și altele, ale altor mănăstiri bucovinene. Prin urmare, Necșenii se află printre moșiile răscumpărate de Theodor Musteață și asociații săi de la Clisul Bucovinei, cum o arată izvodul din 27 septembrie 1804¹²⁷, căzând chiar în proprietatea negustorului supus și nobil austriac. Acesta va intra în conflict cu vechilul Mănăstirii Doamnei, proprietara satului Costești de la câmp, care i-ar fi împersurat hotarele Necșenilor. La 30 august 1813, Scarlat Callimachi voievod poruncește biv vel agăi Andronache Donici, vornic de Botoșani, să stâlpească hotarul despărțitor dintre moșia Costeștilor, a Mănăstirii Doamnei și Necșeștii (sic!) lui Musteață, după hotarnica și hrisovul cel vechi al mănăstirii¹²⁸. Tot atunci, domnul scria și megieșilor moșiei Costești să fie la fața locului, cu scrisorile, când vor fi pe teren boierii hotarnici¹²⁹ (celălalt hotarnic fiind biv vel banul Ioan Tăutu). Cum nici Theodor Musteață, nici vreun vechil sau trimis al său nu veniseră la termenele convenite la fața locului,

¹²¹ DRH, A, Moldova, vol. XIX, nr. 32.

¹²² Ibidem, nr. 76.

¹²³ Ibidem, nr. 109.

¹²⁴ DRH, A, Moldova, vol. XXIII, p. 533, nr. 472.

¹²⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IV, pp. 125-126, nr. 137. Năvălirea cazacilor, la care se face referire în document, a avut loc în anul 1650.

¹²⁶ ASB, Documente istorice, CXXXIX/116.

¹²⁷ ASI, Documente, CCLIX/3.

¹²⁸ Idem, CCLXXXII/20.

¹²⁹ Idem, CCLXXXII/21.

pentru a se putea face hotarnica, la 12 septembrie 1813 vechilul Mănăstirii Doamnei, „Cliant Gheorghiadis”, îl anunța pe domn că prea se amână hotărârea cerută între Costești și Necșeni, fapt pentru care Scarlat Callimachi cere boierilor hotarnici urgentarea cercetării și lichidarea pricinii¹³⁰.

Într-un document din 23 ianuarie 1814¹³¹, în care se va da și rezoluția domnească în acest litigiu, se face un istoric al pricinii. Astfel, la 30 august 1805, după cererile amânduror părțile, domnul de atunci, Alexandru Moruzi, a rânduit doi boieri hotarnici pentru a face cercetarea. Aceștia, împreună cu vechilul mănăstirii, merg la fața locului, unde stau 13 zile, dar unii dintre megieși, deși anunțați, nu s-au prezentat. Negustorul face presiuni pentru a se grăbi cercetarea, invocând cheltuielile și pierderea de timp, astfel încât la 12 septembrie 1805 Alexandru Moruzi voievod dă o nouă carte domnească, poruncind megieșilor și împrejurașilor sau vechililor acestora să vină la fața locului cu scrisorile ce le au pe moșii, în caz contrar efectuându-se hotărârea numai cu scrisorile ce vor fi, iar eventualele împresurări ale moșiiilor celor ce nu s-au prezentat vor rămâne, nemaifăcându-se altă hotărâtură.

Vechilul mănăstirii aduce mărturie de cercetare și o hartă a moșiilor mănăstirii „cu meșteșug ingineresc”, arătând că după o așteptare de două luni de zile acolo, la fața locului, nu au venit nici Musteață, nici vreun vechil de-al său, deși cercetarea o ceruse chiar Musteață. După o a treia poruncă de a se prezenta la cercetare, s-a dat sfârșit cercetării la fața locului, pricina mutându-se la Divan. Aici s-au prezentat ambele părți, cu scrisori originale, reprezentantul mănăstirii cerând atât locul luat de Musteață din locul Costeștilor cât și venitul acestuia, însușit pe nedrept de către negustor timp de trei ani. Divanul dă câștig de cauză mănăstirii, căreia i se înapoiază locul împresurat și moșia sa dreaptă Costești, urmând ca Musteață să plătească mănăstirii venitul ce-l obținuse pe acel loc, stăpânit pe nedrept, în baza unei învoielii între timp anerisite, încheiate cu un Theofan ieromonah, fals egumen al mănăstirii Doamnei, după mărturia „prea sfințitului proin patriarh al Țarigradului”. În continuare, Musteață se arată nemulțumit de hotărâre, astfel încât pricina ajunge din nou în fața Divanului, negustorul fiind reprezentat de vechilul său, inginerul Vasile Pavlovici (de observat abilitatea supusului austriac de a aduce în fața Divanului, ca vechil al său, un specialist în domeniu), iar mănăstirea de vechilul „Cleanthi Gheorghiadis”, prezenți fiind și agentul austriac, dar și Cantemir dragomanul, vădindu-se astfel grija ambelor părți de a-și apăra cu cât mai mulți sorți de izbândă interesele.

Sunt reamintite hotarnica făcută Necșenilor, la 20 octombrie 1805 și învoiala în scris, din 5 iunie 1810, dintre Musteață și acel Theofan ieromonah, autointitulat egumen al mănăstirii Doamnei, fără ca negustorul austriac să mai arate și alte înscrisuri în plus față de cele arătate deja până atunci. Vechilul mănăstirii precizează că de la hotarnica făcută Costeștilor, la 6 octombrie 1750, întărită și prin hrisov domnesc de Constantin Mihai Cehan Racoviță voievod, timp de 55 de ani, până în 1805, mănăstirea nu a avut vreo pricină pentru Costești cu megieșii acelei moșii după care, în 1805, ajungând Musteață stăpân al Necșenilor, fără nici un temei, „decât numai cu zisuri din gură”, a ajuns să conteste acea hotarnică veche a Costeștilor, afirmând despre cei doi boieri hotarnici că unde trebuiau să zică „spre răsărit” au zis „miazănoapte” și unde trebuiau să zică „miazănoapte” au zis „spre apus”.

Este anerisită învoiala din 1810, dintre Musteață și acel Theofan, pretins egumen al Mănăstirii Doamnei, în baza și a mărturiei din 1 august 1811, a „proin patriarhului Țarigradului, chir Grigorie”, precum că acel Theofan „tâlghărește” mănăstirea, punând stăpânire pe ea și moșiile sale fără voia sau carte cu pecete a Rusicon-ului, izgonindu-l și pe pitarul Constantin, ce fusese din partea mănăstirii. Prin rezoluția Divanului, Theodor Musteață este dat rămas, el trebuind să despăgubească mănăstirea Doamnei pentru acel loc stăpânit pe nedrept. În schimb, mănăstirea Doamnei urma a stăpâni Costeștii potrivit vechii hotarnice din 6 octombrie 1750. Ulterior, însă, ieromonahul Sava, egumenul Rusicon-ului și ieromonahul Procopie, vechil al mănăstirii Doamnei din partea Rusicon-ului, se adresează lui Scarlat Callimachi voievod, arătându-i că vor să vândă moșiile Costești și Mănăstirea Doamnei, cu Livada, fiind aceste moșii la depărtare și cu cheltuială a le ține. Banii rezultați, se arată mai departe, vor fi folosiți pentru stingerea unor datorii, repararea Rusicon-ului și cumpărarea altor acareturi în

¹³⁰ Idem, CCLXXXII/22.

¹³¹ Idem, CCLXXXII/30.

locul acestor moși¹³². La 17 martie 1814, își dau încuviințarea pentru vânzare, pe același act, Veniamin, mitropolitul Moldovei, Meletie episcopul Hușilor și veliții boieri pentru ca, la 21 martie același an să-și dea încuviințarea și Scarlat Callimachi voievod, acesta rânduindu-l pe Constantin Cantacuzino vel vornic să-i poruncească lui telal-bașa să strige la mezat moșile sus pomenite.

Din nou, în îndârjirea și semeția sa de om neobișnuit și neîmpăcat cu ideea de a pierde, bogatul și influentul negustor Musteață pune în mișcare sistemul care să-l ajute în finalizarea demersului său. Așa se face că la 6 mai 1814, Nicolae Stratilat vel vornic scria Agenției K.K. (Cezaro-Crăiești, *n.ns.*) din Iași, la care apelase probabil negustorul, comunicându-i aprobarea domnului pentru a face cercetarea cerută de Theodor Musteață, privind pricina moșiilor Necșeni, dar și a Teișoarei, care îi aparțineau acestuia, cu moșia mănăstirii Doamnei scoasă la mezat, anume Costeștii din câmp¹³³. În final, respectivele moșii vor fi cumpărate de Smaranda Callimachi, soția voievodului Scarlat Callimachi, atunci în scaunul Țării Moldovei. Musteață cere, din nou, rejudecarea cazului, chiar dacă acum cea cu care se judeca era soția domnului și fiică a unui fost domn muntean, Nicolae Mavrogheni¹³⁴. La 10 martie 1815, boierii Divanului dau carte de judecată în pricina dintre Theodor Musteață și Smaranda Callimachi, pentru o împresurare de hotar, cercetându-se actele vechi și hărțile moșiei Costești¹³⁵.

În Catagrafia ținutului Botoșani din 1802, „Necșanii a clirosului din Cordon” aveau 109 locuitori birnici și doi scutelnici, fiind înscrși în ocolul Câmpului¹³⁶. Câțiva ani mai târziu, la 1816, moșia își schimbase stăpânul, noul proprietar fiind comisul Alecu Ralet. Satul avea 95 de locuitori birnici, care dădeau un „cifert” de 410 lei. Comisul Ralet avea acolo și șapte scutelnici¹³⁷. Obosind probabil să mai lupte pentru o cauză pierdută, Musteață vânduse moșia Necșenilor, neîndoindu-ne însă că a obținut un preț bun pe ea. În sfârșit, la 1835 satul era înscris în ocolul Târgului Botoșanilor, împreună cu „cătunul Nicșănilor”, desprins între 1816 și această dată¹³⁸.

Alt sat din ocolul Botoșanilor care va ajunge în stăpânirea mănăstirii Dragomima, va fi **Brătinești**, al cărui nume derivă din cel al întemeietorului, Brat - Bratul¹³⁹ (în unele documente, în urma coruperii prin metateză apare și forma Bătrânești). La 1 decembrie 1626, Miron Barnovschi Movilă voievod dă și întărește mănăstirii Dragomima „siliștea Brătineștii, care a fost sub ascultarea ocolului de târgul Botoșani”¹⁴⁰. Dintr-un uric din 20 august 1636, prin care Vasile Lupu voievod îi întărea lui Dumitru Roșca, ispravnic de Iași, stăpânirea asupra unui heleșteu din hotarul satului Brătinești, și a altuia din hotarul Botoșanilor, reiese că satul îi aparținea tot lui (Roșca arată, la un moment dat, că acel heleșteu nu era în hotarul târgului, ci în hotarul satului lui, Brătinești), fiindu-i dat de Miron Barnovschi¹⁴¹.

În document se mai precizează că Dumitru Roșca avea heleșteul din hotarul Brătineștilor cumpăratură de la Drăgostin și de la Gulție și de la nepotul lor, Costin, feciorul lui Guțan din târgul Botoșani, din zilele lui Miron Barnovschi voievod, tot atunci dându-i-se lui și satul Brătinești. Cum la 1636 Vasile Lupu îi întărește lui Roșca doar heleșteul din hotarul satului Brătinești, nu și satul ca atare, înseamnă că la acea dată satul aparținea în continuare mănăstirii, fiind de bănuț că fusese luat de Miron Barnovschi anterior datei de 1 decembrie 1626, când îl va dărui Dragomimei. Faptul că la

¹³² Idem, CCLXXXII/27.

¹³³ Idem, CCLXXXII/28. Prin intermediul aceleiași Agenții cezaro-crăiești, Musteață solicită să se revină asupra țidulei de sultan mezat a moșiei Costești, dat fiind diferendul de hotar cu Nicșenii săi, însă Departamentul Pricinilor Străine îi răspunde că este prea târziu să se mai modifice acea țidulă, dar după ce se va încheia mezatul, dacă se va constata, după hotărâtura, că într-adevăr o parte a moșiei Costești aparține de fapt Necșenilor, se vor lua măsurile potrivite.

¹³⁴ C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, ediție îngrijită de Ionel Maftei, vol. II, Chișinău, 1991, p. 223.

¹³⁵ ASI, Documente, CCLXXXIIbis/26.

¹³⁶ ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

¹³⁷ *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, p. 97.

¹³⁸ Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

¹³⁹ Vezi cazul satului Brătianu, sub Cărpeneș, azi Pădureni, jud. Botoșani (unde a fost Bratul Pleșescul), dar și al altor așezări cu aceeași temă a numelui (cf. Alexandru I. Gonța, *op. cit.*, p. 42).

¹⁴⁰ ASI, Documente, CLXX/142, f. 134.

¹⁴¹ *DRH*, A, Moldova, vol. XXIII, p. 545, nr. 484. Acest Dumitru Roșca este menționat în mai multe rânduri, între 1640 – 1676 și ca vornic sau fost vornic al Botoșanilor.

1636 Roșca spune despre Brătinești că este satul lui poate fi un reflex de fost stăpân, fie și pe termen limitat, al acestui sat, al cărui orgoliu nu s-a împăcat cu pierderea sa (se poate presupune că la mijloc a fost un abuz al domnului, pe de altă parte el putea însă dispune după bunu-i plac de satele din ocol, cum era și cel al Brătineștilor). Pentru localizarea acestui sat, azi dispărut, să reținem faptul că heleșteul revendicat de Guliiasa și Drăgostineaș cu ai lor avea, conform aceluiași uric din 1636, ieșitura și o treime din apă în hotarul Brătineștilor, „iar celelalte celelalte două părți din sus, cât ține apa”, erau în hotarul Botoșanilor¹⁴². Tocmai pentru a nu împărți celelalte două treimi ale heleșteului cu Guliiasa și ceilalți, Dumitru Roșca îl cumpărase pe tot.

Faptul că în acest timp satul Brătineștilor rămăsese al Dragomimei este dovedit printr-un alt uric de la Vasile Lupu voievod, din 18 iulie 1649, întăritor mănăstirii pe acel sat, care-i era danie de la Barnovschi voievod¹⁴³. Câțiva ani mai târziu, la 23 martie 1654, domnul Gheorghe Ștefan întărea mănăstirii privilegiile „și alte drese de danie și miluire și de întăritură” de la voievozii anteriori, pe satele Necșeni și Brătinești, „cu helesteș și cu tot hotarul”¹⁴⁴, actele mănăstirii fiind distruse la 1650, în urma nimicitorului raid al lui Bogdan, și Timuș Hmielnițchi. Satul va fi întărit mănăstirii, la 16 aprilie 1658, de către Gheorghe Ghica voievod¹⁴⁵.

În timpul domniei lui Ștefăniță Lupu, egumenul mănăstirii Dragomirna este în litigiu cu un Istrate Ciocan, pentru satul Brătinești, de la ocolul Botoșanilor¹⁴⁶. În urma judecății, domnul întărește mănăstirii stăpânirea acestui sat, cu vecini și heleșteie, la 11 februarie 1660¹⁴⁷. Câțiva ani mai târziu, la 21 iulie 1668, Iliș Alexandru voievod scrie vornicilor de Botoșani că i s-a jeluît egumenul mănăstirii Dragomirna pe un Vărzărescul, armean din Botoșani, care ar fi făcut niște odăi pe hotarul mănăstirii, stricând fânațul acesteia, existând neînțelegeri și în ceea ce privește heleșteul¹⁴⁸. Domnul poruncește vornicilor să-l scoată pe armean de acolo. Cum acest lucru nu s-a realizat, la 25 ianuarie 1669 noul domn, Gheorghe Duca, scrie acelorași vornici de Botoșani despre plângerea egumenului mănăstirii Dragomirna, că Vărzărescul, armeanul de la Botoșani, a făcut odăi, și casă și pohriabe pe hotarul mănăstirii, la Brătinești, „mai jos de heleșteul undi să chiamă Dracsăni”¹⁴⁹. Vornicilor târgului li se poruncește să dărâme odăile, casa și pohriabele de pe moșia mănăstirii, iar în ceea ce privește neînțelegerile cu heleșteul se dă zi la domnie. Moșia Dragomimei se extinde la 5 martie 1673, când Ștefan Petriceicu voievod dă carte călugărilor mănăstirii să fie volnici a stăpâni heleșteul Dracsănului, „pre hotarul Brătineștilor, la ocol Botoșanilor”, cu acest prilej Vărzărescu fiind dat rămas de legea țării¹⁵⁰.

De la un moment dat Brătineștii se pustiiseră, devenind seliște, fiind astfel de mai puțin folos Dragomimei, ea însăși îndatorată peste măsură, într-o țară a Moldovei care în ultimele două decenii ale secolului al XVII-lea a avut de făcut față exceselor fiscale ale unor domni precum Gheorghe Duca (a treia domnie), Constantin Duca-Duceleț, fiul său (a doua domnie), Antioh Cantemir (a doua domnie), sau necontenitelor confruntări militare de pe teritoriul său, însoțite de toate nenorocirile acestora, creând o stare generală de insecuritate care-i făcea pe locuitori să băjonească pe mealeguri mai sigure. Așa se face că la 9 ianuarie 1706 Isaia, egumenul mănăstirii Dragomirna și soborul vând lui Sava, fostul mitropolit¹⁵¹, seliștea Brătinești, cu vatră de sat, cu câmp, pădure și locuri de heleșteie, cu 250 de lei, pentru plata unor datorii făcute în vreme „de răscoale și de prăzi”¹⁵². În mărturia hotarnică din 18

¹⁴² *Ibidem*.

¹⁴³ ASI, Documente, CLXX/144, f. 135-135v.

¹⁴⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, IV, pp. 125-126, nr. 137. După cum se observă din cuprinsul documentului, la această dată mănăstirea stăpânea și heleșteul din hotarul satului.

¹⁴⁵ ASI, Documente, CLXX/145, ff. 135v - 136.

¹⁴⁶ Idem, CLXX/146, ff. 136-136v.

¹⁴⁷ Idem, CLXX/147, f. 137.

¹⁴⁸ Idem, DCCXCI/148.

¹⁴⁹ Idem, DCCXCI/149.

¹⁵⁰ Idem DCCXCI/150.

¹⁵¹ Sava (II), retras din funcția ecleziastică după 15 noiembrie 1701. Înainte de a fi fost mitropolit fusese episcop al Romanului (cf. *Istoria Românilor*, vol. V, coord. acad. Virgil Cândea, *Ierarhii bisericii, sub voce* (p. 1037).

¹⁵² ASI, Documente, CLXX/151, ff. 138v - 139.

153 iunie 1708¹⁵³ satul Brătinești, din ocolul Botoșanilor, figurează la ținutul Dorohoiului, fiind înscris acolo din motive pe care nu le cunoaștem. În hotarnică se precizează că moșia Brătineștilor se întindea între heleșteul lui Cloșcă, Valea Popăscului, Valea lui Ichim și moșia Uriceni (azi satul Soroceni). După ce, la 14 ianuarie 1712, Nicolae Mavrocordat îi întărea fostului mitropolit Sava stăpânirea peste acest sat¹⁵⁴, la 20 ianuarie, același an, Sava dăruiește mănăstirii Putna, satul „Brătineștii de la Dorohoi”, ocolul Botoșani, cumpărat de la mănăstirea Dragomir¹⁵⁵.

Următoarele mențiuni documentare ale Brătineștilor, în fapt hotarnice ale moșiei, oferă precizări suplimentare legate de poziția geografică a acestui sat, astăzi dispărut. Astfel, la 28 iulie 1743, Izmană căpitan și Toader Stihi târgoveț din Botoșani măsoară moșia Brătinești pentru a o despărți de moșia lui Constantin Coșăteanu¹⁵⁶. Într-o mărturie hotarnică din 16 iunie 1765, a moșiei Brătinești, aparținând mănăstirii Putna, se arată că respectiva moșie era împresurată la răsărit de moșia Soroceni, iar la apus de popa Lupu Coșoteanu, cu moșia sa¹⁵⁷. La 3 septembrie 1755, un ispisoc de la Matei Ghica voievod întărea mănăstirii Putna stăpânirea asupra Brătineștilor de la Hârlău¹⁵⁸. După această dată, izbucnește o pricină între mănăstirea Putna și megieșul proprietății sale de la Brătinești, stăpânul Coșotenilor. Obiectul disputei îl constituia un rediu al mitropolitului Sava, din pârâul Cacainii, hotărnicit la 18 iunie 1756, din porunca lui Constantin Cehan Racoviță voievod, de către Grigore Balș, fost mare armaș și Petre Cheșcu, fost mare șetrar¹⁵⁹. În legătură cu acest rediu al mitropolitului Sava, Chiril monahul, de la sihăstria lui Agafton, arată că sub vechiul nume, de Rediul Lăzăroaci, fusese stăpânit de mănăstirea Putna și nu de Coșotenii¹⁶⁰.

Rezoluția domnească pusă pe Anaforaua Divanului, dată la 6 decembrie 1755, în urma judecății pricinii dintre mănăstirea Putna și popa Coșoteanu, cu alte neamuri ale sale, pentru moșiile Brătinești și Coșotenii de la Dorohoi, rezoluție datând din 26 ianuarie anul următor, întărea mănăstirii Putna stăpânirea pe satul Brătinești, conform hotarniciei lui Lordachi Cantacuzino paharnic și Bașotă șetrar¹⁶¹. Cu aceasta, însă, disputa nu luase sfârșit, pentru că la acel rediu Lupu Coșoteanu își făcuse o prisacă, așa încât, la 10 aprilie 1757, Căimăcămia îi poruncea paharnicului Ilie Costachi să trimită un om al său pentru a ridica stupii ce-i pusese Coșoteanu pe locul mănăstirii Putna, alături de moșia Stăucenilor¹⁶². Profitând de urcarea pe tronul țării a unui nou domn, Scarlat Ghica, Lupu Coșoteanu încearcă să recapete stăpânirea asupra acelui rediu¹⁶³, încercare repetată și în timpul domniei lui Ioan Theodor Callimachi¹⁶⁴, dar prin hrisovul din 1 august 1760 acesta întărea mănăstirii Putna stăpânirea moșiei Brătineștilor cu tot cu rediul mitropolitului Sava¹⁶⁵.

Zece ani mai târziu, însă, austriecii vor ocupa jumătatea de nord a Țării Moldovei, cu mănăstirile de acolo, inclusiv cea a Putnei, unde odihnea trupul marelui voievod Ștefan cel Mare. Și în acest caz, ca și în celelalte, prezentate deja, „cartelul” condus de baronul von Musteață va răscumpăra moșia Brătineștilor de la Clirosul Bucovinei, ea revenind în stăpânire biv vel logofătului Nicolae Roset și a fiului său, biv vel vistiernicul lordache Roset¹⁶⁶. Conform „prețuluiirii” făcută la 6

¹⁵³ Idem, CLXX/152, ff. 139 v - 140.

¹⁵⁴ Idem, CLXX/153, ff. 140 v - 141.

¹⁵⁵ Idem, CLXX/154, f. 141 v.

¹⁵⁶ Această moșie este satul Coșutenii – Coșotenii, azi Coșuleni, pe Sitna, în hotar cu Jolcășani (azi inclus în Tocilenii).

¹⁵⁷ Idem, CLXX/156, ff. 142 v - 143.

¹⁵⁸ Idem, CLXX/158, ff. 144 v - 145.

¹⁵⁹ Idem, CLXX/157, ff. 143 v - 144.

¹⁶⁰ Idem, CLXX/159, ff. 145 v - 146.

¹⁶¹ Idem, CLXX/160, ff. 146 v - 147.

¹⁶² Idem, CLXX/162, f. 148.

¹⁶³ La 20 iunie 1757, Scarlat Ghica voievod le poruncea lui Petre Cheșcu biv vel șetrar și Mihalache Talpă, fost mare căpitan, să hotărnicască rediul mitropolitului Sava, al mănăstirii Putna, pentru care aceasta are pricină cu popa Coșoteanu (Idem, CLXX/163, ff. 148 v - 149).

¹⁶⁴ O nouă mărturie hotarnică a moșiei Brătineștilor și Rediului mitropolitului Sava, în pricină cu Lupu Coșoteanu, este făcută la 20 iunie 1760, de către biv vel șetrarul lordachi Cantacuzino (Idem, CLXX/164, ff. 149 v - 150).

¹⁶⁵ Idem, CLXX/165, ff. 151 - 152 v.

¹⁶⁶ La 20 iunie 1805, Alexandru Constantin Moruzi voievod poruncea megieșilor moșiei Brătineștilor, cumpărată de la Împărăția Cezaro-Crăiască de către cei doi mari boieri, să vină cu toate actele ce le au la hotărnicirea respectivei moșii (ASI, Documente, CLXX/166, ff. 152 v - 153).

noiembrie 1804, „Bătrâneștii”, împreună cu Stăucenii, valorau 65.000 lei¹⁶⁷. După hotărnicirea moșiei, de către Dumitru Sturza vornic și Ioan Tăutu paharnic, la 9 septembrie 1805 stolnicul Iordache Gioanu, stăpânul Tulburenilor vecini, declară că este mulțumit de hotărâtura făcută¹⁶⁸. Moștenită de la tatăl său, biv vel logofătul Neculai Roset, moșia Brătineștilor (devenită între timp, în documente, Bătrânești), dată în arendă supusului austriac Andrieș Focșăneanul¹⁶⁹, va fi încredințată printr-o procură, la 10 mai 1829, de către Iordache Roset fiului său, Neculai¹⁷⁰.

Satul Brătinești nu este menționat nici în statistica rusească din 1774¹⁷¹, nici în *Catagrafia din 1802* a ținutului Botoșani¹⁷², nu știm din ce motive. La 1803, Brătineștii erau incluși, sub numele de Bătrânești, în ocolul Coșulii, de la ținutul Hârlăului¹⁷³, pentru ca în 1816, „Bătrâneștii, a dumisale vistiernicului Iordachi Roset”, cu loc de hrană puțin și în care 28 de locuitori birnici dădeau un „cifert” de 75 de lei, să facă parte din ocolul Târgului de la ținutul Botoșani¹⁷⁴. Și la 1835 Bătrâneștii erau înscrși în ocolul Târgului de la ținutul Botoșani¹⁷⁵, dar în ocolul Jijiei apare Odaia Bătrânești, mutată în 1838 la ocolul Miletinului, semn al faptului că satul se risipise într-atâta încât puținii locuitori ce-i mai rămăseseră se vor fi mutat la acea odaie, aduși poate de vreun proprietar de pe acolo în schimbul anumitor înlesniri. Pe locul acelei odăi există astăzi satul Bătrânești, din comuna Gorbănești, la mijlocul distanței dintre localitățile Socrujeni și George Coșbuc. Unde era vechea așezare a satului Brătineștilor? Pe baza mărturiilor documentare, cu precădere a hotarnicelor și topicelor cuprinse în acestea, se poate aprecia că moșia sa se întindea la nord până la hotarul Sorocenilor, la răsărit până la Tocilenii actuali, la sud până la Coșuleni (fost Coșotenii), iar la vest hotarul se învecina cu cel al Stăucenilor și al târgului Botoșani. Cât despre acel Rediu al mitropolitului Sava, pomenit în mai multe rânduri ca fiind obiect de dispută între mănăstirea Putna, stăpâna Brătineștilor și Coșotenii Lupului Coșoteanu, credem că este păduricea existentă și azi la ieșirea spre Stăuceni, din Botoșani, pe partea dreaptă a drumului către Ștefănești, pădurice cunoscută și acum cu același topic de demult, anume Rediu.

Tot din ocolul Botoșanilor a făcut parte și satul Costești pe Jijia, sub Cozance, astăzi dispărut. Prima mențiune documentară a satului este din 14 mai 1629, când Mircea Barnovschi voievod îi dăruiește lui Lupul, fost mare vistier, satul Costești, de la ținutul Hârlăului, cu loc de moară în Jijia, sat care fusese domnesc, din ocolul târgului Botoșani. Este, în fapt, o vânzare deghizată¹⁷⁶, domnul justificând dania prin slujba lui Lupu, credincioasă țării, dar și pentru că acesta dăduse domniei un cal și bani la vistierie¹⁷⁷ (acest Lupu vistier este chiar viitorul domn, Vasile Lupu, care nu va pregeta mai târziu să uneltească împotriva binefăcătorului său, n. D.B.). La 27 martie 1635, Vasile Lupu, devenit între timp domn al Țării Moldovei, dădea finilor săi „Pătrașco Ciogolea pârcaleb și cneaghinei lui, Maria, un sat, anume Costeștii, sub Cozance, cu loc de moară pe râul Jijia [...], care, acest sat, a fost drept domnesc, ascultător de ocolul târgului Botoșani, și a fost Domniei Mele danie de la Barnovschi voievod”¹⁷⁸. Satul nu va sta mult în stăpânirea lui Ciogolea, pentru că la 22 octombrie 1640 este menționat „Costești, satul domnului de sub Cozanciu”, căruia îi este alăturată

¹⁶⁷ Idem, DCCXCI/541.

¹⁶⁸ Idem, CLXX/167, f. 153.

¹⁶⁹ Armean de origine, acesta era născut la Focșani, stabilindu-se de mic, împreună cu părinții la Botoșani și devenind apoi, la maturitate, supus austriac. Era căsătorit cu Zumrita, fiica armeanului botoșănean Ion Mane. La 1820 avea trei copii și locuia în aceeași casă cu socrul său, în Mahalaua Sf. Gheorghe. Făcea comerț cu marfă adusă de la Lipsca, în tovarășie cu socrul său și cu un alt armean botoșănean, Ioniță Mane, care se ocupa și cu arendarea pe câte un an a moșiilor (probabil de la el va deprinde și această înțelepciune bănoasă). Tot în tovarășie cu cei doi, Andrieș avea și o dugheană cu marfă la Iași (cf. *Catagrafie de toți sudiții din târgul Botoșani în 1820*, apud Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 88).

¹⁷⁰ ASI, Documente, CDLXXXIV/69.

¹⁷¹ Satul nu figurează în nici unul din ținuturile Botoșani (P. G. Dmitriev, *op. cit.*, partea a II-a, pp. 184-209, *passim*), Dorohoi (*ibidem*, partea I, pp. 486-534, *passim*) sau Hârlău (*ibidem*, partea a II-a, pp. 223-256, *passim*).

¹⁷² ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

¹⁷³ Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. VIII, pp. 319-329.

¹⁷⁴ *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, p. 96. Vistiernicul Iordache Roset avea acolo cinci scutelnici.

¹⁷⁵ Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), p. 181.

¹⁷⁶ Vezi I. Caproșu, *op. cit.*, p. 102 și urm.

¹⁷⁷ ASB, Ms. nr. 578 (*Condica mănăstirii Trei Ierarhi*), f. 302.

¹⁷⁸ DRH, A, Moldova, vol. XXIII, p. 102, nr. 78.

seliștea Trușești, pe Jijia, din ținutul Dorohoiului, cu loc de leheșteu și moară, pe care Vasile Lupu o cumpărase de la Theofan, fostul mitropolit și Galerie egumenul, împreună cu întreg soborul mănăstirii Slatina. În schimbul acestei seliște, domnul a ridicat șase chilii pentru mănăstire, a șindrilit-o în parte și i-a mai făcut niște mori pe Siret la un alt sat al ei, din ținutul Cernăuților¹⁷⁹.

La 21 martie 1641, Vasile Lupu miluia ctitoria sa nou zidită de la Iași, având hramul Sfinților Trei Ierarhi, cu satul Costești, sub Cozance, „din ocolul târgului Botoșani”, pe care îl avea încă din boierie de la răposatul Barnovschi voievod și seliștea Trușești, pe Jijia, de la ținutul Dorohoiului, cumpărată cu vad de moară și cu mori de la călugării mănăstirii Slatina¹⁸⁰. La 12 aprilie 1641, domnul își reînnoia dania, în termeni aproape identici, precizându-se în plus că Trușeștii, cu iaz și cu mori în Jijia, fuseseră mai demult în ocolul târgului Ștefănești¹⁸¹. Mai târziu, la 23 iunie 1723, Mihai Racoviță voievod poruncește hotărnicirea moșiilor Trușești, pe Jijia și Costești, tot de acolo, arătându-le că sunt danie de la răposatul domn Vasile Lupu pentru mănăstirea Trei Ierarhi¹⁸². Câteva zile mai târziu, la 27 iunie 1723, același domn întărea mănăstirii Trei Ierarhi stăpânirea peste seliștea Costești, de la ținutul Dorohoi, pe apa Jijiei, pentru care avusese mănăstirea pâră cu Vasile Hăbășescul, biv vel medelnicer, pentru o morișcă ce fusese făcută de Ion morariul într-un huc ce dă în matca Jijiei¹⁸³. La această dată se pare că satul Costeștilor se risipise. El mai este menționat într-un act din 22 iunie 1725, care redă, în fapt, hotărnicia făcută de Mihai Racoviță voievod la 1723, satelor Costești și Trușești „ale sfintei mănăstiri Trisfetitelor”¹⁸⁴. La un moment istoric neprecizat, între 1725 și 1774, seliștea Costeștilor va fi cuprinsă în satul Trușești, cu aceasta încetând și existența documentară a toponimului. Toate catagrafiile menționate în acest capitol, începând cu cea rusească din 1774 și încheind cu cea din 1835¹⁸⁵ menționează doar Trușeștii, care la 1816 erau încă ai Trisfetitelor. O situație aparte o constituie cea a satului **Feredieni**, pe Sitna¹⁸⁶, atestat în ocolul Botoșanilor într-un singur document, din 26 iunie 1664, când Eustratie Dabija voievod porunceă vornicilor de Botoșani să aleagă hotarul acestui sat, al mănăstirii Humor „la ocolul Botoșenilor”, de către alte hotare¹⁸⁷.

În sfârșit, alte două sate din ocolul Botoșanilor care au ajuns în stăpânirea unei mănăstiri au fost **Gorbănești** și **Boziani** (azi **Buzeni**). Gorbăneștii aparținuseră lui Iorga¹⁸⁸, grec precum vărul său Vasile Lupu, domnul Moldovei, căruia îi slujise încă înainte ca acesta să capete tronul și care l-a recompensat ulterior, făcându-și-l om de încredere al său, în calitate de mare postelnic, dăruindu-i poate și satul Gorbănești¹⁸⁹, despre care nu avem nici un fel de informație înainte de acest moment, cu excepția unei scurte mențiuni, asupra căreia vom reveni. La 4 octombrie 1660, Ștefăniță Lupu voievod porunceă vatamanului și tuturor locuitorilor din satele Bogdănești și Gurbănești, care mai înainte aparținuseră lui Iorga și pe care acesta le dăruise mănăstirii Golia (unde vor fi, de altfel, îngropați el și soția lui), să se supună cu prestațiile cuvenite celei mănăstiri¹⁹⁰. Celălalt sat, Boziani¹⁹¹, este menționat la 20 august 1666 în ocolul Botoșanilor¹⁹². La 27 iunie 1791, Divanul Cnejei Moldovei

¹⁷⁹ ASB, Ms. nr. 578, f. 319-320.

¹⁸⁰ DRH, A, Moldova, vol. XXVI, p. 50, nr. 58, publicat și în vol. *DIOI*, I, pp. 377-378, nr. 297.

¹⁸¹ DRH, A, Moldova, vol. XXVI, p. 72-73, nr. 77, publicat și în vol. *DIOI*, I, p. 380, nr. 298.

¹⁸² Theodor Codrescu, *op. cit.*, vol. VII, p. 46.

¹⁸³ ASB, Documente istorice, CXXXIX/3.

¹⁸⁴ Idem, CXXXIX/4.

¹⁸⁵ Verificarea noastră a vizat și celelalte ținuturi unde, teoretic ar fi putut fi înscris acest sat, ținând cont de arealul său geografic, anume ținuturile Dorohoi și Hârlău.

¹⁸⁶ Pentru mai multe informații legate de acest sat vezi Daniel Botezatu, *Ocolul târgului Hârlău. Geneză și evoluție*, în *INBMIM*, (serie nouă), I, Iași, 1995, pp. 26-28.

¹⁸⁷ ASB, Documente istorice, MMDCCCLXXXV/3.

¹⁸⁸ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 410.

¹⁸⁹ La 24 martie 1650, când Iorga murise, un document de la Vasile Lupu, pentru averea biv vel postelnicului, menționează, „Gurbăneștii de ocolul Botoșanilor”; cf. D. Ciurea, *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (sec. XIV-XVIII)*, în *AIAXI*, II (1965), Iași, p. 228. Aceasta e singura noastră sursă pentru acest document.

¹⁹⁰ D. M. Dragnev, A. N. Nichitici, L. I. Svetlicinaia, P. V. Sovetov, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. IV, Chișinău, Edit. „Știința”, nr. 143.

¹⁹¹ Vezi Alexandru I. Gonța, *op. cit.*, p. 38 (*Bojii lui Petru, sub voce*).

¹⁹² ASB, Ms. nr. 572, f. 28.

trimiterea poruncă vornicilor de Botoșani și ispravnicilor de Hârlău să meargă și „să desbată” hotarele moșilor Gurbănești și Bozieni, ale mănăstirii Golia¹⁹³. Sunt menționate și câteva moșii vecine, printre care Silișcani, Tălpești și Uriceni. La 10 iulie 1792, Alexandru Moruzi voievod dă carte lui lordache Canano biv vel ban să cerceteze încălcarea moșiei Uriceni (Sorocenii de astăzi), de către Gurbănești și Bozieni, ale mănăstirii Golia¹⁹⁴.

Succesorul la tron al lui Alexandru Moruzi, Mihai Șutu voievod, întărește la 10 septembrie 1793, stăpânirea mănăstirii Golia asupra moșiei Gorbănești¹⁹⁵. La 4 august 1803, o mărturie hotarnică făcută la porunca vornicilor de Botoșani menționa Gorbăneștii lui Ene (probabil vechilul mănăstirii Golia, pentru acest loc), ce se megieșeau cu moșia Prelipca a Ilenii, vorniceasa Tăutului¹⁹⁶. Într-o hotarnică a Gorbăneștilor, din 2 septembrie 1805, se invocă un act din 1589, de la Petru Șchiopul¹⁹⁷, o mărturie indirectă a existenței satului la acea dată. În anul 1774, Gorbăneștii erau în ocolul Câmpului, iar Buzenii – cum se numeau acum Bozianii și cum avea să le rămână numele până astăzi – erau în ocolul Târgului, ambele la ținutul Botoșani¹⁹⁸. În Catagrafia din 1802 a ținutului Botoșani, Buzenii paharnicului Toma Cozma, de la ocolul Târgului, aveau 51 de locuitori birnici, fără nici un scutelnic, în timp ce „Gurbăneștii, a mănăstirii Golăi”, aveau 74 de birnici, la fel nici un scutelnic¹⁹⁹. În 1816, „Buzânii, a băneșii Catrina Cozmuleasa”, cu loc de hrană puțin, erau tot la ocolul Târgului, 40 de locuitori birnici dând un „cifert” de 80 de lei. Băneasa nu avea, din nou, nici un scutelnic²⁰⁰. La aceeași dată, „Gorbăneștii, a mănăstirii Golăia, loc de hrană îndestul” erau înscriși, ca și la 1802, în ocolul Câmpului, având de această dată 85 de birnici, ce dădeau un „cifert” de 330 de lei. De asemenea, nu era aici nici un scutelnic²⁰¹. La 1835, Gorbăneștii se aflau înscriși la ocolul Târgului (din 1838 vor trece la ocolul Miletinului), iar Buzenii la ocolul Coșulii²⁰². Cât despre satul Costești din câmp, din ocolul Botoșanilor, ajuns la rându-i proprietate mănăstirească, referiri mai ample asupra lui vom face într-un articol viitor, când vom aborda cazul particular al Mănăstirii Doamnei.

THE PRINCELY COMMUNITY OF VILLAGES FROM BOTOȘANI (Summary)

The princely community of villages from Botoșani is very old, its origins dating back to Alexandru cel Bun's reign, but Ștefan cel Mare must have been the one who consolidated this community by substantial donations. Later, since the end of the sixteenth century, the rulers who followed started to alienate the villages, the main beneficiaries of these gifts being the monasteries.

Petru Șchiopul is the first ruler of whom there is evidence that he gave entire villages to monasteries / no less than four villages from Botoșani community of villages – his gifts being regularly confirmed by his successors. Other rulers who did the same thing were Ștefan II Toma, Miron Barnovschi and Vasile Lupu.

At the beginning of the 19th century, a great part of these villages become the private property of a noble Austrian merchant, Theodor Mustiață, and of his associates, these ones managing to buy them back after 1775, when the separation of Bucovina forced many monasteries to come under Austrian occupation. A great number of these villages which become the property of the monasteries was to be mentioned in the historical registers from 1774, 1802, in “*Condica liuzilor*”, from 1803, and in the Treasury Register of Moldavia, from 1816. Many of these villages continue to exist nowadays, too.

¹⁹³ ASI, Documente CCLXXXVII/8.

¹⁹⁴ Idem, CCXCVIII/14.

¹⁹⁵ Idem, CCXCVIII/16.

¹⁹⁶ Idem, CCCLIII/4.

¹⁹⁷ Idem, CCXCVIII/18.

¹⁹⁸ P. G. Dmitriev, *op. cit.*, pp. 184-209, *passim*.

¹⁹⁹ ASB, Documente istorice, CXXXVI/104.

²⁰⁰ *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, p. 96.

²⁰¹ *Ibidem*, p. 98.

²⁰² Adrian Macovei, *op. cit.*, (V), pp. 181-183.